

VALIKAINED

Sisukord

Majandusõpe	2
Ettevõtlusõpe	16
Informaatika	19
Programmeerimine	27
Uurimistöö.....	30
Karjääriõpetus	33
Nuputa	44
Kodulugu	46
Riigikaitse.....	50
Suhtlemispsühholoogia	59
Koorilaul.....	62
Draamaõpetus.....	69

Majandusõpe

I kooliaste

1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Õppeaine õpetab tunnetama iseend ümbritsevas keskkonnas, aru saama üksikisiku rollist meie majanduses töötaja ja tarbijana, tundma ära igapäevase majandustegevuse näiteid, märkama töötajate sõltumist millegi saavutamisel üksteisest, teadvustama säästmise tähtsust. Tutvustatakse hariduse tähtsust nende tuleviku jaoks.

Õpetamisel selgitatakse perekonna mõistet ja tähtsust, õpetatakse nägema, kuidas inimesed koos elavad ja töötavad, aidatakse mõista erinevust vajaduse ja soovi vahel, laiendatakse õpilaste teadmisi kohtadest, mis rahuldavad perekondade soove ja vajadusi, tõstetakse õpilaste teadlikkust sellest, kuidas igast üksikust pereliikmest sõltub perekonna heaolu, teadvustatakse õpilastele hariduse tähtsust tulevikus karjääri kujunemisele.

Õppeaine annab õpilastele majandusalaseid teadmisi, õpetab tundma erinevaid ameteid ja tegevusalasid lähiümbruskonnas, sealhulgas tegutsevaid äriettevõtteid, annab teadmisi, kuidas töötab kohalik omavalitsus, millised teenused on vajalikud kodanike heaoluks, kuidas inimesed peavad vastutama oma kodukoha heaolu eest, teadvustatakse õpilastele hariduse tähtsust tulevikus karjääri kujunemisele.

Õppeaine käsitlemine aitab õpilastel mõista ametite paljusust, õpetatakse, millised on tüüpilised ettevõtted linnas: kuidas töötavad ehitusettevõtte, restoran, ajalehe toimetuse, pank ja missugune on nende tähtsus elanikele, millised ametite esindajad töötavad erinevates ettevõtetes, aidatakse mõista, kuidas töölised saavutavad oma ametioskused, tõstetakse õpilaste teadlikkust ettevõtluse panusest linnaellu, miks on vajalik linnaplaneerimine.

Majandusõpetust õpetades tõstetakse õpilaste teadlikkust toodete ja teenuste ning nende jaotamise kohta maakondades, aidatakse mõista ressursside tähtsust äritegevusele, tõstetakse õpilaste teadlikkust maakonna äritegevuse ja rahavoo vahelisest vastastikusest sõltuvusest, aidatakse lahendada regionaalse majanduse peamisi probleeme, teadvustatakse hariduse tähtsust õpilaste tuleviku jaoks.

Programmi läbinud õpilane

oskab

- teistega suhelda ja teha koostööd;
- ennast adekvaatselt hinnata; end tutvustada;
- hinnata oma ja teiste tööd, oma aja ja raha väärtust;
- käituda avalikes situatsioonides (tänaval, kauplustes, pangas jm.);
- eristada soove ja vajadusi, arvestada sellega nõudmiste esitamisel;
- arvestada oma nõudmistes teistega;
- kasutada otsuste vastuvõtmisel otstarbekaid otsustamise strateegiaid; arvestada otsustamisel üldise kasuga;
- tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest;
- ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid;
- tajuda oma kohta tänapäevases majandussüsteemis;
- defineerida peamisi majandusmõisteid;
- kasutada lihtsamaid pangaoperatsioone;
- ära tunda erinevaid reklaamistrateegiaid;
- teostada isiklikku müüki;
- arutleda ettevõtete edu või ebaedu põhjuste üle;

mõistab

- et inimesed võivad olla erinevad;

- koostöö vajalikkust; perekonna väärtust;
- aja, asjade ja raha väärtust;
- töö tähtsust ja väärtust;
- valikute tegemise vajalikkust piiratud ressursside tingimustes;
- erinevate ettevõtluse liikide tähtsust ühiskonnas;
- tootluse ja kasumi rolli ettevõtluses;
- turunduse tähtsust ettevõttele;
- hariduse tähtsust karjääri kujunemisel;

teab

- mis on perekond ja kuidas inimesed perekonnas koos elavad ja töötavad;
- missugustes ettevõtetes rahuldatakse perekonna soove ja vajadusi;
- mis on linnaosa, vald; maakond, riik;
- mida tähendab kohalik omavalitsus;
- raha rolli ühiskonnas;
- mida tähendab individuaalootmine ja mida konveiertootmine, millal neid on otstarbekas kasutada;
- olulisi infokanaleid ja nende kasutamise võimalusi;
- mis on kasum, tootlus, kulud;
- ettevõtte põhivorme;
- tähtsamaid samme oma ettevõtte asutamisel;
- hindade kujunemise põhialuseid,
- lähemaid naaberriike ja tähtsamaid majandusriike;
- mis on eksport, import, sisekaubandus; maailmamajandus; valuuta.

Õpetaja tegevus on suunatud eelkõige õpilaste isiksuse omaduste, tema hoiakute ja väärtuste kujundamisele. Oluline on jälgida väärtushinnangute kujunemist.

2. Õppeaine kirjeldus

Majandusõpe 1.- 3. klassis toimub Eesti Junior Achievement`i Arengufondi poolt koostatud õppeprogrammi alusel. Algkooli programmist osavõtjad saavad rohkem teadmisi rollidest, mida nad ühiskonnas mängivad eraisiku, töölise ja tarbijana. Elavate arutelude ja tegevuste abil hakkavad õpilased paremini mõistma, kuidas mõjutab majandus nende elu nii praegu kui tulevikus. Algkooli majandusõppe programm on esmane sissejuhatus majanduselu põhimõttesse. Kõige noorema astme õpilastel on võimalus erinevates aruteludes, rühmatöodes, rollimängudes, praktilisi tegevusi tehes õppida mõistma, kuidas majandus iga päev mõjutab neid, nende perekonda ja lähiümbrust. Kõik majanduse ja ettevõtlusega seotud teadmised ja oskused, mida lapsed omandavad, toetuvad nende varasematele teadmistele ja eelnevalt õpitule.

3. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Majandusõpetust õppides õpib laps väärtustama iseenda ja teiste tööd, oma aega, haridust kui tähtsat osa karjääri kujunemisel, mõistab töötamise ja raha vahelist seost, iseseisva toimetuleku ja koostöö- ja suhtlemisoskuse tähtsust edasises iseseisvas elus.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse koostööd pakkuvates rühma- ja ühistööde, mängude kaudu.

Suhtluspädevust kujundatakse erinevates rollimängudes, rühmatöodes, mis arendavad suutlikkust oma mõtteid selgelt ja arusaadavalt väljendada, oma seisukohti esitada ja põhjendada.

Enesemääratlus- ja ettevõtlikkuspädevust kujundatakse julgustades avaldama omi mõtteid ja neid iseseisvalt ning meeskonnas ellu viima, õppides eelnevalt väärtustama oma võimeid ja õppides neid otstarbekalt kasutama.

Õppeaine arendab erinevaid õpipädevusi: lugemisoskust, tekstide mõistmist, koostamist, tulemuse kriitilise hindamise oskust, eneseväljendus- ja analüüsisioskust.

Majanduspädevus. Erinevaid teemasid õppides mõistab õpilane, kuidas mõjutab majandus igapäevases elus neid, nende perekondi ja lähiümbrust nii praegu kui tulevikus, saab teadmisi, kuidas iseseisvas elus edaspidi toime tulla.

Digipädevus. Suutlikkus kasutada erinevaid IT vahendeid ja oskus osaleda digiloomes lähtudes eakohastest ülesannetest ja olla teadlik ohtudest e- keskkondade kasutamisel, oskus kaitsta oma privaatsust ja isikuandmeid.

4. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

1. klassis teema „Meie ise” õpetamisel on kasutatavad eesti keele lugemise ja suulise eneseväljenduse õpetamisega seonduvad teemad sõprusest, perekonnast, koostööst, heast läbisaamisest; matemaatikaga seonduvad suunaterminite ülal- all, vasakul- paremal, ees- taga, kõrval kasutamine asukoha kirjeldamisel, raha kasutamine müügi mängudes; inimeseõpetusega seonduvad sugupuu koostamine, arutelu töö käimise kohta, erinevatest ametitest, raha teenimisest, kunsti ja tööõpetusega on seonduvad tulevase ameti, autoportree kujutamine, müügiobjektide meisterdamine, tundides õpitavat rakendatakse ka tegevuspäeval vanematega, klassi perepäeval, algklasside õpitubades, õppekäikudel asutustesse, erinevate ametite esindajatega kohtudes, osaledes öökoolis, omaloomingukonkurssidel.

2. klassis teema „Meie perekonnad” õpetamisel on kasutatavad eesti keele lugemise, suulise ja kirjaliku eneseväljendusega seotud teemad pereliikmete suhetest, koostööst, kaubandusest, erinevatest ametitest, nende esindajate töövahenditest, matemaatikaga seonduvad klassi pereliikmete loetlemine, nende hulkade võrdlemine, loodusõpetusega seonduvad arutelud lähiümbruse keskkonnakaitse teemal, kunsti ja tööõpetusega seonduvad perepiltide kujundamine erinevates tehnikates, soovide ja vajaduste kujutamine kollaažitehnikas, meid ümbritseva elus ja elutu tehismailma ning erinevate ametite esindajate kujutamine.

2. klassis teema „Meie linnaosa” õpetamisel on kasutatavad eesti keele lugemise, suulise ja kirjaliku eneseväljendusega seotud teemad erinevatest elukutsetest, ametite muutumisest aja jooksul, kirjaliku eneseväljenduse teemad toote elukäigu kohta, retseptide, reklaamide koostamine, kirja kirjutamine omavalitsusele kohalikest probleemidest, iseenda kujutamine omavalitsusjuhina, suulise eneseväljendusega on seotud rollimängud elukutsete esindajatena, ajurünnak tühja ruumi kasutamise kohta koolimajas, kodualevikus, matemaatika ja informaatikaga on seonduvad ülesanded raha kasutamise kohta, kunsti ja tööõpetusega seonduvad oma kaupluse reklaamlehe kujundamine, aleviku asutuste hoonete meisterdamine pappkarpidest, tundides õpitavat rakendatakse ka tegevuspäeval vanematega, klassi perepäeval, algklasside õpitubades, õppekäikudel asutustesse, erinevate ametite esindajatega kohtudes, öökoolis, omaloomingukonkurssidel osaledes.

3. klassis teema „Meie linn” õpetamisel seonduvad eesti keelega lugemisteemad, info otsimine ajaloolistest hoonete, erinevate restoranide päritolumaade kohta, erinevad teemad ajalehtedest, ajakirjadest, intervjuude läbiviimine, ajaleheartiklite kirjutamine, menüüde koostamine, ajurünnakud sobiva lahenduse otsimiseks, arvamuse avaldamine, matemaatika ja informaatikaga seonduvad praktilised harjutused rahaga, loodusõpetusega seonduvad erinevate ehitusmaterjalidega tutvumine, linnaplaani koostamine ja lugemine, teekonna kirjeldamine ilmakaari kasutades, kunsti ja tööõpetusega seonduvad erinevate hoonete mudelite meisterdamine, ajalehe kujundamine, menüülehe kujundamine.

3. klassis teema „Meie maakond” õpetamisel seonduvad eesti keelega maakonda ja selle majanduselu tutvustav kirjand, isikliku loodava ettevõtte inimeste, seadmete ja materjalide

nimekirja koostamine, maakonna ressursse kasutades valmistatava toote kirjeldamine, arutelu suurte ehitusprojektide mõjust kodupiirkonna elule, ametioskuste kirjeldamine, kava koostamine tulevikuplaanide teostamiseks, matemaatika ja informaatikaga seondub rahvaarvu näitavate joondiagrammide joonistamine, lugemine, loodusõpetusega seondub topograafilise kaardi lugemine, maakonna looduslike ressurssidega tutvumine, maakonnas toodetavate kaupade leidmine ostukorvist, kontuurkaartide täitmine, keskkonnakaitse maakonnas, inimeseõpetusega seondub valitsevate piirangute, tarbijate hoiakute, terviseküsimumste mõju ettevõtetele, kunstiõpetusega seondub maakonda tutvustava reklaambukleti kujundamine, plakati „Meie maakond siis ja praegu” kujundamine, maakonna füüsilise kaardi joonistamine, tundides õpitavat rakendatakse ka tegevuspäeval vanematega, klassi perepäeval, algklasside õpitubades, õppekäikudel asutustesse, erinevate ametite esindajatega kohtudes, öökoolis, omaloomingukonkurssidel osaledes.

5. Läbivad teemad

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemine aitab õpilasel kujundada positiivset hoiakut õppimisse. Mänguliste tegevuste abil aidatakse õpilasel kujundada ning õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma, tuginedes õpilase kogemuste igapäevaelust. Õpilasele tutvustatakse erinevaid tegevusalasid ja ameteid, nende olulisust ning omavahelisi seoseid. Õpilaste teadlikkuse tõstmisele aitab vastav klassi- ja kooliväline tegevus oluliselt kaasa. Sellised tegevused on näiteks ettevõtete külastused.

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ käsitlemisel õpivad õpilased võtma vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ja omandama vastavaid väärtushinnanguid ning käitumisnorme. Analüüsitakse majandusliku ja tehnoloogilise arengu võimalusi (sh piiranguid) ning inimtegevusega kaasnevaid riske, pööratakse tähelepanu kodukoha majanduselu puudutavatele keskkonnaküsimumstele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega õpetatakse olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama; tundma õppima ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõistma nendega kaasnevat vastutust ja kohustusi. Õpilased saavad koostöö ja ühiste otsuste tegemise kogemusi. Lähtudes paikkonna võimalustest, tutvustatakse õpilasele kodukandi ettevõtteid.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisel aidatakse õpilastel jõuda mõistmiseni, et meie ümber elab erineva kultuuritaustaga perekondi, kes on osa meid ümbritsevast ühiskonnast, kellel kõigil on ühiskonnas täita oma roll. Toetatakse uudishimu uue ja erineva suhtes ning positiivset suhtumist sellesse.

Läbivat teemat „Teabekeskkond“ käsitledes õpib õpilane mõistma temale suunatud teadete suhtluseesmärki ning eristama olulisi teateid ebaolulistest. Samuti harjub õpilane mõistma, millised seaduspärasused kehtivad privaatses ja millised avalikus ruumis, sealhulgas internetis.

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ käsitlemisel õpitakse tundma infotehnoloogia kasutamise põhivõtteid, õppides otsima infot internetist, vormistades arvutiga loovtöid ning mudelite ja makettide meisterdamise kaudu õppetegevuses.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemise eesmärk on oskus mõista ja väärtustada ohutust, osaleda ohtu ennetavate tegevuste analüüsimisel ja õigete hoiakute kujundamisel, väärtustada tervist kui ühiskonnaliikme tähtsaimat vara.

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus“ käsitlemisel õpitakse rollimängude, arutelude käigus väärtustama õiglust, ausust, hoolivust, sallivust, inimväärikust, lugupidamist enda ja teiste vastu, lubaduste pidamist ning demokraatlikku osalemist.

6. Hindamine

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundav hindamine on mittenumbriline.

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.
  2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ning õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ja konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ning nõrkuste kohta.
  3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.
  4. Kirjalikke ülesandeid hinnates parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpetaja annab hinnangu sellele, kuidas laps oskab saadud teadmisi praktilises elus kasutada.
- Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades 1. klassis sõnalist hinnangut, 2. ja 3. klassis numbrilist hindamist.

7. Õppesisu ja õpitulemused

1. klass (35 tundi)

Õppesisu	Õpitulemused
Iseenda roll ümbritsevas keskkonnas, majanduselus töötaja ja tarbijana. Koostöö.	Oskab <ul style="list-style-type: none"> * end adekvaatselt hinnata, end tutvustada, * kaaslastega suhelda ja teha koostööd, * arvestada oma nõudmistes teistega, hinnata oma ja teiste tööd, tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest, * ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid, * teostada müügi- ja ostuoperatsioone. Mõistab <ul style="list-style-type: none"> * inimeste, et inimesed on erinevad, * perekonna väärtust, * koostöö vajalikkust, * hariduse tähtsust karjääri kujunemisel
Säästmine	Oskab <ul style="list-style-type: none"> * hinnata aja, asjade, raha väärtust, töö tähtsust ja väärtust, Mõistab <ul style="list-style-type: none"> * säästmise vajalikkust.
Hariduse tähtsus	Mõistab <ul style="list-style-type: none"> * hariduse tähtsust karjääri kujunemisel.

2. klass (35 tundi)

Õppesisu	Õpitulemused
<u>Meie perekonnad (15 tundi)</u> <ul style="list-style-type: none"> * Meie perekonnad * Meie perekondade soovid ja vajadused, nende väljaselgitamine * Meie perekondade ametid	Oskab <ul style="list-style-type: none"> • teistega suhelda ja teha koostööd, hinnata oma ja teiste tööd • käituda avalikes situatsioonides, • eristada soove ja vajadusi, • arvestada oma nõudmistes teistega • tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest • ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid • defineerida peamisi majandusmõisteid • teostada müügi- ja ostuoperatsioone

	<ul style="list-style-type: none"> oskab leida infot digivahendite abil õpetaja suunamisel <p>Mõistab</p> <ul style="list-style-type: none"> aja, asjade ja raha väärtust, raha rolli ühiskonnas töö tähtsust ja väärtust <p>Teab</p> <ul style="list-style-type: none"> mis on perekond ja kuidas inimesed peres koos elavad ja töötavad kus rahuldatakse perekondade soove ja vajadusi
<p><u>Meie linnaosa (20tundi)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Kuidas töötab linnaosa Vabrik Linnavalitsuse roll Uus ettevõtte Raha ja pangandus 	<p>Oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> teistega suhelda ja teha koostööd, hinnata oma ja teiste tööd käituda avalikes situatsioonides, arvestada oma nõudmistes teistega, tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest, nimetada erinevaid ameteid, asutusi linnaosas, kasutada otsuste vastuvõtmisel otstarbekaid otsustamise strateegiaid, arvestada otsustamisel üldise kasuga, ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid, defineerida peamisi majandusmõisteid. Kasutada IT vahendeid informatsiooni hankimiseks õpetaja toel <p>Mõistab</p> <ul style="list-style-type: none"> kuidas töötab linnaosavalitsus, kodanike heaoluks vajalike teenuste osatähtsust, inimeste vastutust oma linnaosa eest, raha ja asjade väärtust, raha rolli ühiskonnas. <p>Teab</p> <ul style="list-style-type: none"> mida tähendab tootmine: individuaal- ja konveiertootmine, mida tähendab valitsus, omavalitsus, mida tähendab kaubavahetus, raha ja pank.

3. klass (35 tundi)

Õppesisu	Õpitulemused
<p><u>Meie linn (15 tundi)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ehitusettevõtte Planeerimine enne tegutsemist, linnaplaneeriija amet Ajalehe toimetis Restoran Pank 	<p>Oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> teistega suhelda ja teha koostööd, hinnata oma ja teiste tööd, oma aja ja raha väärtust, tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest, nimetada linnas tegutsevaid ettevõtteid ja neis töötavate inimeste ameteid, nimetada tähtsamaid samme ettevõtte asutamisel, ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid, defineerida peamisi majandusmõisteid, arutleda ettevõtete edu või ebaedu põhjuste üle. <p>Mõistab</p> <ul style="list-style-type: none"> erinevate ettevõtete osatähtsust, ülesandeid linna majanduses, tähtsust linnaelanikele,

	<ul style="list-style-type: none"> • raha rolli ühiskonnas.
<u>Meie maakond (20 tundi)</u> <ul style="list-style-type: none"> • Maakonna tundmaõppimine • Maakonna ressursid • Otsuste vastuvõtmine, tulud ja kulud • Vastutamine, ettevõtte töö • Rahavoog ettevõtte ja perekonna vahel 	Oskab <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldada, mil viisil ettevõtlus mõjutab maakonna majandust, • tuua näiteid vastastikusest sõltuvusest maakonna majanduses, • tunda ära maakonnas toodetud tooteid ja teenuseid, • teha kindlaks toodete tootmiseks vajalikke ressursse, • tuua näiteid ühe äriettevõtte sõltuvusest teise ettevõtte toodetest, teenustest, • defineerida mõisteid „tulu” ja „kulu”, • näha tüüpilise äriprobleemi lahendusi, • mõista ettevõtte tulude ja kulude mitmekesisust ja kasumi tähtsust ettevõtetele, • teha kindlaks maakonnad, kus leidub ressursse kindlate toodete valmistamiseks, • tuua näiteid toote valmistamiseks vajalikest ressurssidest, • kirjeldada, kuidas toode mõjutab ettevõtteid ja maakondi, • teha kindlaks maakonnad, kus leidub ressursse teatud kindlate toodete valmistamiseks. • Oskab leida lisainformatsiooni digivahendite

II kooliaste

Maht: 105 tundi

Selgitus

Majandusõpe 4.-6. klassis toimub Eesti Junior Achievement'i Arengufondi poolt koostatud õppeprogrammide alusel. Elavate arutelude ja tegevuste abil hakkavad õpilased paremini mõistma, kuidas mõjutab majandus nende elu nii praegu kui tulevikus.

Majandusõpe II kooliastmes hõlmab kolme suuremat teemat. 4.klassi teemadeks on „Meie riik“ ja „Meie maailm“ ja 5.-6. klassi teemadeks „Isiklik majandus“. Programmid näitavad õpilastele hariduse ja töökoha vahelist seost, aitavad õpilastel mõista neid ümbritsevat majanduselu ning valmistavad nad ette jätkuvateks õpinguteks ja sellega kaasnevateks saavutusteks. Pakutavad tegevused aitavad õpilastel paremini mõista suhteid koolis õpitava ning praktilises majandustegevuses eduka osalemise vahel. Elu koosneb valikutest. Õpilastele tuleb selgelt näidata, millised on hea ja halva valiku tagajärjed. Õpilased õpivad tundma majandust ning majandusprotsesside mõju nende elule nüüd ja tulevikus. Majandusõpe toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimudes teistes õppeainetes omandatud teadmistega. Tundides käsitletu näitab selgelt hariduse tähtsust ja vajadust lõpetada kool.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

1. Laiendada II kooliastme sotsiaalainete õppekava majandusalaste teadmiste ja põhimõtetele.
2. Tõsta õpilaste teadlikkust vaba ettevõtluse süsteemi toimimise kohta.
3. Näidata õpilastele firma alustamisega kaasnevaid probleeme
4. Tutvustada õpilastele erinevaid karjääri võimalusi.
5. Aidata õpilastel mõista toote tootmise, turunduse ja müümise keerukust

6. Teadvustada õpilastele hariduse tähtsust tööhõiveturul.
7. Arendada õpilastes teadlikkust maailmamajandusest, impordi ja ekspordi erinevustest.
8. Tõsta õpilaste arusaamist valuutavahetuse rollist maailmaturgudel.
9. Aidata õpilastel avastada maailmakaubanduse eeliseid ja keerukust.
10. Tõsta õpilaste teadlikkust sellest, kuidas iga üksikisik osaleb maailmamajanduses.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Majandusõpetust õppides õpib laps väärtustama iseenda ja teiste tööd, oma aega, haridust kui tähtsat osa karjääri kujunemisel, mõistab töötamise ja raha vahelist seost, iseseisva toimetuleku ja koostöö- ja suhtlemisoskuse tähtsust edasises iseseisvas elus. Õpilane suudab tajuda oma seotust teiste inimestega, oma ja muude rahvaste kultuuriga, loodusega, inimeste looduga, hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamusi ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Suhtluspädevust kujundatakse erinevates rollimängudes, rühmatöodes, mis arendavad suutlikkust oma mõtteid selgelt ja arusaadavalt väljendada, oma seisukohti esitada ja põhjendada.

Enesemääratlus- ja ettevõtlikkuspädevust kujundatakse julgustades avaldama oma mõtteid ja neid iseseisvalt ning meeskonnas ellu viima, õppides eelnevalt väärtustama oma võimeid ja õppides neid otstarbekalt kasutama. Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumist ühiskonnas, kujundada end isiksusena. Oskus näha probleeme, neid lahendada, luua ettevõtteid, plaane.

Õppeaine arendab erinevaid õpipädevusi: lugemisoskust, tekstide mõistmist, koostamist, tulemuse kriitilise hindamise oskust, eneseväljendus- ja analüüsioskust. Oskus end õppimisele häälestada, motiveerida, otsida vajalikku teavet, omandada ülevaadet oma teadmistest.

Majanduspädevus. Erinevaid teemasid õppides mõistab õpilane, kuidas mõjutab majandus igapäevases elus neid, nende perekondi ja lähiümbrust nii praegu kui tulevikus, saab teadmisi, kuidas iseseisvas elus edaspidi toime tulla.

Digipädevus. Kujundatakse suutlikkust leida iseseisvalt digivahendite abil täiendavaid materjale ning kasutades erinevaid äppe avardatakse õpilaste silmaringi ning funktsionaalset lugemisoskust digimaailmas.

Lõiming

Eesti keel- esseed, intervjuerimine, ametikirjeldused, väitlused, reklaamide ettekanded

Geograafia- piirkonna kaardile firmade kandmine, piirkonna ressursside uurimine

Kunstiõpetus- erialade/ametite kollaaž, reklaamide kavandamine

Sotsiaalsed- esivanematelt päritud info(kokaraamatu, mälestuste raamatud), kultuurivahetus teiste maadega

Matemaatika- riigi sisemajanduse koguprodukt, valuutakursside tabeliga ülesanded

Läbivad teemad

1. „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ - keskendub õpilase sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele; oma huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele. Õpilastele tutvustatakse erinevaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega.

2. „Keskond ja jätkusuutlik areng“ – keskendub koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele. Õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima

keskkonda hoidvalt. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist.

3. „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ – innustatakse õpilasi iseseisvalt tegutsema, toetatakse õpilase initsiatiivi. Suunatakse õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi, aidatakse kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust.

4. „Kultuuriline identiteet“ – kujundatakse positiivseid hoiakuid erinevate kultuuride ja inimeste suhtes, püütakse vältida eelarvamusliku suhtumise tekkimist. Õpetatakse respektierima erisusi, neid hindama.

5. „Teabekeskkond“ – õpitakse mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas, kasutama meediat teabeallikana. Hakatakse analüüsima meediaga seotud problemaatilisi olukordi.

6. „Tehnoloogia ja innovatsioon“ – põhineb õppetööga seonduvatel praktilistel ülesannetel.

7. „Tervis ja ohutus“ – pööratakse tähelepanu vastavasisuliste väärtushinnangute kujundamisele, õpetuse elulähedusele ja levinuma riskikäitumise ärahoidmisele.

8. „Väärtus ja kõlblus“ – teadvustatakse ja mõtestatakse kõlbelisi norme, kujundatakse sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu.

II kooliastme õppesisu ja õpitulemused

Programmi läbinud õpilane

Oskab:

- kinni pidada kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;
- keskenduda õppeülesannete täitmisele;
- suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid;
- oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi rakendada;
- oma eksimust näha ja tunnistada;
- oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta;
- mõtestatult kuulata, lugeda eakohaseid tekste;
- kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina;
- leida vastuseid oma küsimustele, hankida teavet erinevatest allikatest;
- teistega suhelda ja teha koostööd;
- ennast adekvaatselt hinnata; end tutvustada;
- hinnata oma ja teiste tööd, oma aja ja raha väärtust;
- tajuda vastutust oma tegude võimalike tagajärgede eest;
- ära tunda igapäevase majandustegevuse näiteid;
- tajuda oma kohta tänapäevases majandussüsteemis;
- defineerida peamisi majandusmõisteid;
- teostada isiklikku müüki;
- arutleda ettevõtete edu või ebaedu põhjuste üle.

Mõistab:

- rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena;
- säästvat eluviisi;
- teda ümbritsevat töömaailma;
- aja, asjade ja raha väärtust;
- töö tähtsust ja väärtust;
- erinevate ettevõtluse liikide tähtsust ühiskonnas;
- tootluse ja kasumi rolli ettevõtluses;
- turunduse tähtsust ettevõttele;
- hariduse tähtsust karjääri kujunemisel.

Teab:

- oma tugevaid ja nõrku külgi;
- oma huvisid;
- kuidas teha koostööd ja täita erinevaid rolle rühmas;
- mis on riik, maailm;
- raha rolli ühiskonnas;
- mida tähendab isiklik eelarve;
- kuidas teha töötaotlust ja CV-d;
- kuidas käituda töövestlusel
- olulisi infokanaleid ja nende kasutamise võimalusi;
- mis on kasum, tootlus, kulud;
- tähtsamaid samme oma ettevõtte asutamisel;
- hindade kujunemise põhialuseid;
- lähemaid naaberriike ja tähtsamaid majandusriike;
- mis on eksport, import, sisekaubandus; maailmamajandus; valuuta.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Hindamise eesmärk on eelkõige toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni.

Hinnatakse teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele: teadmist ja arusaamist (äratundmine, nimetamine, näidete toomine, iseloomustamine, sõnastamine ja kirjeldamine), rakendamise ja analüüsi oskusi (katsete tegemine, omaduste kindlakstegemine, mõõtmine, eristamine, rühmitamine, seostamine, järelduste tegemine, valimine, otsuste tegemine, koostamine, vormistamine ning esitlemine). Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemistasandite arengut. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja/või numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpilane peab teadma mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse, millised on hindamise kriteeriumid.

4.klass

(35 tundi)

Õppe- ja kasvatusesmärgid.

Teema „Meie riik“ annab õpilastele ülevaate Eesti kui riigi majandusküsimustest. Õpilased saavad teada, milliseid ressursse ja oskusi on vaja ettevõtluse alustamiseks, saades lähemalt tutvuda kolme põhilise äriorganisatsiooniga. Teema käsitleb juhtimise rolli ettevõtte tegevuse korraldamises. Tutvustatakse tootmise, turunduse ja reklaami põhistrateegiatega. Omandatakse teadmisi ka isiklikust müügist (müügiesitlus).

Teema „Meie maailm“ käsitleb maailma ressursse, majandussüsteeme, valuutasid ning rahvusvahelist kaubandust. Käsitletakse kaubavahetuse tähtsust majanduses. Tutvutakse maailmamajandusega. Tõstetakse õpilaste teadlikkust seoses kauplemistegevusega (välisvaluutad).

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Teema „Meie riik“ õpetamisel seonduvad eesti keelega lugemisteemad, info otsimine, erinevad teemad ajalehtedest, ajakirjadest, intervjuude läbiviimine, ajaleheartiklite kirjutamine, ajurünnakud sobiva lahenduse otsimiseks, arvamuse avaldamine, matemaatikaga seonduvad praktilised harjutused rahaga, loodusõpetusega maakondade majandusega

tutvumine, looduslike tingimuste kasutamine ettevõtte loomisel, kunsti ja käsitööga seondub erinevate reklaamide kujundamine, ajalehe kujundamine.

Teema „Meie maailm” õpetamisel seonduvad eesti keelega Eesti Vabariiki tutvustav kirjand, info otsimine, maailmas toodetud toote kirjeldamine, arutelu maailma majanduse mõjust üksikisikule, matemaatikaga seondub impordi ja ekspordi näitavate joondiagrammide joonistamine, lugemine, valuutakursside tabelis orienteerumine, loodusõpetusega seondub maailma topograafilise kaardi lugemine, maailmajagudega tutvumine, erinevate riikides toodetavate kaupade leidmine enda ümber, kunstiõpetusega seondub maailma mõnd riiki tutvustava reklaambukleti kujundamine, oma valuuta kujundamine.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundav hindamine

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.
2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ning õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ja konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ning nõrkuste kohta.
3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.
4. Kirjalikke ülesandeid hinnates parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpetaja annab hinnangu sellele, kuidas laps oskab saadud teadmisi praktilises elus kasutada. Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist.

Õpitulemused

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
MEIE RIIK Organisatsioon- ettevõtluse alustamiseks vajalikud oskused ja ressursid Juhtimine-juhtkonna roll ettevõtte tegevuse korraldamiseks Tootmine- tutvumine tootmise erinevate strateegiatega Turundus-. Antakse ülevaade turunduse ja reklaami tähtsusest Müügiesitlus- omandatakse teadmisi isiklikust müügist	Teab kolme põhilist äriorganisatsiooni ja juhi tähtsust nendes. Tunnetab tootluse ja reklaami tähtsust. Mõistab töö tähtsust Oskab raha kasutada lihtsamates tehingutes, mõistab raha ja töötasu seoseid. Suudab järgida koostegutsemise reegleid. Oskab esitleda enda loodud materjale slaidiettekannetena ja koostada väikesemahulisi referaate digivahendite abil.
MEIE MAAILM Maailm minu klassitoas- import ja eksport Kauplemiskohad- kaubavahetuse tähtsus majanduses. Ressursside olemasolu Missugune on minu maa?- tutvumine maailmamajandusega Valuutavahetus- kauplemistegevus, välisvaluuta roll maailma majanduses Maailma avastamine	Oskab sõnastada mõisteid import, eksport. Teeb vahet sise- ja maailmakaubanduse vahel. Oskab defineerida mõisteid: ressurss, kaubandus, barter, valuuta, valuutavahetus. Tunnetab, kuidas maailma majandus õpilasi mõjutab. Oskab leida digivahendite abil täiendavat infot.

5.klass

(35 tundi)

Õppe- ja kasvatusesmärgid.

Teema „Isiklik majandus“ keskendub majanduse isiklikule poolele, mis mõjutab õpilasi kui üksikisikuid, perekonnaliikmeid, töötajaid ja tarbijaid turul.

Teema kasvatab õpilases ettevõtlikku ellusuhtumist. Elu koosneb valikutest, seepärast näidatakse õpilastele millised on hea ja halva valiku tagajärjed. Õpilasele antakse võimalus uurida oma isiklike huve ja võimeid. Heidetakse esimene pilk karjäärivalikutele ja oskustele, mida need valikud nõuavad. Õpitakse tundma majandust, majandusprotsesside mõju nende elule nüüd ja tulevikus. Tundides käsitletu näitab selgelt hariduse tähtsust ja vajadust lõpetada kool, sest see on otseselt seotud eduga hilisemas elus.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Teema „Meie riik“ õpetamisel seonduvad eesti keelega lugemisteemad, info otsimine, erinevad teemad ajalehtedest, ajakirjadest, intervjuude läbiviimine, ajurünnakud sobiva lahenduse otsimiseks, arvamuse avaldamine, matemaatikaga seonduvad praktilised ülesanded rahaga, inimeseõpetusega tuttavate inimeste karjääri ja ametitega tutvumine, ühe ameti kohta referaadi koostamine, koduvallaga tutvumine, kunsti ja käsitööga seonduv erinevate reklaamide, logode, nimekaartide ja elukaartide kujundamine.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundav hindamine

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.
2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ning õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ja konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ning nõrkuste kohta.
3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.
4. Kirjalikke ülesandeid hinnates parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpetaja annab hinnangu sellele, kuidas laps oskab saadud teadmisi praktilises elus kasutada. Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist.

Õpitulemused

ISIKLIK MAJANDUS Esmamulje- selle tähtsus ja olemus Logod Karjäär Elukaart Kuidas otsida tööd? töötaotlus, töökuulutus, CV koostamine Koduvalla majandus	Oskab uurida isiklike huvide ja võimeid, näeb hariduse seost hilisemas elus. Teadvustab karjäärivaliku tähtsust. Tegeleb oma huvide ja võimete uurimisega. Oskab teha efektiivset tööd rühmaliikmena. Mõistab suhtlemis- ja koostööoskuste vajalikkust. Kirjutamis-, kõnelemis- ja kriitilise mõtlemise oskuste parandamine. Efektiivne suhtlemine rühmaliikmena Tunneb oma koduvalla suuremaid ettevõtteid Oskab koostada esitlust digivahenditega ning leida täiendavat informatsiooni ning hinnata seda rühmatööna.
---	--

6.klass

(35 tundi)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid.

Teema „Isiklik majandus“ keskendub majanduse isiklikule poolele, mis mõjutab õpilasi kui üksikisikuid, perekonnaliikmeid, töötajaid ja tarbijaid turul.

Teema kasvatab õpilases ettevõtlikku ellusuhtumist. Elu koosneb valikutest, seepärast näidatakse õpilastele millised on hea ja halva valiku tagajärjed. Õpilasele antakse võimalus uurida oma isiklike huve ja võimeid. Heidetakse esimene pilk karjäärivalikutele ja oskustele, mida need valikud nõuavad. Õpitakse tundma majandust, majandusprotsesside mõju nende elule nüüd ja tulevikus. Tutvutakse isiklike finantside juhtimisega (eelarve), tulude ja kulude seostega. Lähemalt käsitletakse erinevaid pangatehinguid. Tundides käsitletu näitab selgelt hariduse tähtsust ja vajadust lõpetada kool, sest see on otseselt seotud eduga hilisemas elus.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Teema „Meie riik“ õpetamisel seonduvad eesti keelega lugemisteemad, info otsimine, erinevad teemad ajalehtedest, ajakirjadest, intervjuude läbiviimine, ajaleheartiklite kirjutamine, ajurünnakud sobiva lahenduse otsimiseks, arvamuse avaldamine, reklaamiesitluse korraldamine, matemaatikaga seonduvad praktilised harjutused rahaga, loodusõpetusega erinevate loodusobjektide reklaamimine, oma koduvalla tundmine, kunsti ja käsitööga seonduv erinevate reklaamide kujundamine, ajalehe kujundamine, müügiesitluse näitlikustamine.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundav hindamine

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.
2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ning õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ja konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ning nõrkuste kohta.
3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.
4. Kirjalikke ülesandeid hinnates parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpetaja annab hinnangu sellele, kuidas laps oskab saadud teadmisi praktilises elus kasutada. Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist.

Õpitulemused

ISIKLIK MAJANDUS Isiklik eelarve, selle koostamine Pank ja teenused, mida pank pakub Reklaam- erinevad strateegiad, hea/halb reklaam, meedia meie ümber Koduvalla majandus	Näeb hariduse seost hilisemas elus. Mõistab isiklike finantside juhtimist. Teadvustab karjäärivaliku tähtsust. Tegeleb oma huvide ja võimete uurimisega. Oskab teha efektiivset tööd rühmaliikmena. Mõistab suhtlemis- ja koostööoskuste vajalikkust. Tunneb koduvalla majandust – oskab leida täiendavat informatsiooni koduvalla kodulehelt, oskab teha majanduselu
--	---

	parandamiseks ettepanekuid.
--	-----------------------------

Ettevõtlusõpe

Junior Achievement Eesti ainekava „Mina, majandus ja ettevõtlus“ 9. klassile

Valikkursus: 35 tundi

Õppe-eesmärgid:

Ettevõtlusõpetusega luuakse võimalusi toetada õpilase arengut, et 3. kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid
- 2) oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi
- 3) on ettevõtlik, usub iseendasse ning kujundab oma ideaale
- 4) seab endale eesmärged ja tegutseb nende nimel
- 5) vastutab oma tegude eest
- 6) suudab mõista erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid
- 7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemetodite (loogika, ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, skeemide, graafikute) kasutamist
- 8) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi
- 9) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda
- 10) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele

Üldpädevused:

Ettevõtlusõppes toetatakse eelkõige järgmiste üldpädevuste kujunemist:

- 1) **kultuuri- ja väärtuspädevus** – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevust üldkehtivate moraalinormide seisukohast, väärtustada loomingu
- 2) **sotsiaalne ja kodanikupädevus** – suutlikkus ennast teostada, teha koostööd teiste inimestega erinevates olukordades, aktsepteerida inimeste erinevusi ja arvestada neid suhtlemisel
- 3) **enesemääratluspädevus** – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi
- 4) **õpipädevus** – analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust
- 5) **suhtluspädevus** – suutlikkus ennast selgelt väljendada, oma seisukohti esitada ja põhjendada
- 6) **ettevõtlikkusepädevus** – suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ning oskusi erinevates tegevusvaldkondades; näha probleeme ning neis peituvaid võimalusi; seada eesmärged ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske
- 7) **digipädevus** – suutlikkus leida täiendavat informatsiooni, kasutada erinevaid infokeskkondi, koostada esitlusi ning kasutada digivahendeid rühmatöös.

Valdkonnapädevuse kujunemist toetavad teiste ainevaldkondade õppeained ning tunni- ja kooliväline tegevus.

Lõiming. Ettevõtlusõpe on eelkõige seotud matemaatika ja sotsiaalainetega.

Läbivad teemad:

- 1) elukestev õpe ja karjääri planeerimine
- 2) keskkond ja jätkusuutlik areng
- 3) kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
- 4) kultuuriline identiteet
- 5) teabekeskond
- 6) väärtused ja kõlblus
- 7) tehnoloogia ja innovatsioon
- 8) tervis ja ohutus

Õpitulemuste hindamine:

Teadmiste ja oskuste tulemuste hindamiseks kasutatakse **arvestuslikku hindamissüsteemi**, mille väljendus on sõnad „Arvestatud“ või „Mittearvestatud“.

Ettevõtlusõppe õpitulemuste hindamiseks kasutatakse õpimappi. Õpimapp koondab tööde analüüsi ja tagasisidet.

Hindamisel tähtsustatakse aktiivset osalust tundides, iseseisvate tööde õigeaegset esitamist ja kokkulepetest kinnipidamist.

Õppematerjali ülesehitus:

Õppematerjal koosneb JA Eesti tõlgitud materjalidest, millele on lisatud viited erinevatele ettevõtlusõpet toetavatele materjalidele. Õppematerjal on kokku pandud kuuest põhiteemast. Iga teema kohta on koostatud töökava, mis jaotub järgmisteks osadeks:

Sissejuhatav osa: õppesisu jaotus, eesmärgid, üldpädevused, õpitulemused, õppevara.

Teema teoreetiline sissejuhatus – käsitletakse põhilisi teema lähtekohti ja seoseid

Põhitegevused – tegevused, mis aitavad mõista ja kinnistada teema sisu

Lisategevused (valitavad) – põhitegevusele lisaks need tegevused, mille saab valida lähtuvalt olemasolevast ajavarust ja kooli lähikeskkonnast

Teema kokkuvõtte ja tagasiside: lühike ülevaade õpitust. Õpitulemuste määramiseks saab korraldada kontrollivaid teste, küsitlusi, analüüse vms.

1. teema : Sissejuhatus ettevõtlusõppesse. Majandus ja ettevõtlus.

Põhimõisted: majandussüsteemid: tava-, käsu-, turu-, ja segamajandus; vaba ettevõtluse ehk turumajanduse tugisambad: eraomand, hinnasüsteem, turukonkurents, ettevõtlikkus, innovaatiline, ettevõtte, ettevõtja. Ettevõtte loomise komponendid. Kokkuvõtte ja tagasiside.

2. teema: Tegutse arukalt, ole ettevõtlik.

Teema teoreetiline sissejuhatus.

Põhimõisted: ettevõtja, klient, tarbija, toode, teenus, kasum

Põhitegevused: Kuidas saada ettevõtjaks?

Lisategevused: Millised eduka on ettevõtja tunnused? Ettevõtja teekond. Mis on äriplaan?

Eesti ettevõtjate ja ettevõtete edulood. Kohalik ettevõtte.

Kokkuvõtte ja tagasiside

3. teema: Tunne turgu, ole loov ja innovaatiline.

Teema teoreetiline sissejuhatus.

Põhimõisted: õpipoiss, iseõppija, loovus, turundus, turuvajaduse rahuldamine, ajurünnak, turu-uuring, patent

Põhitegevused: Noorteklubi kavand.

Lisategevused: Innovaatiline toode või teenus. Patent.

Kokkuvõtte ja tagasiside

4. teema: Tunne turgu, reklaami toodet / teenust.

Teema teoreetiline sissejuhatus

Põhimõisted: reklaam, klient, turg, turundus, toode, tunnuslause, logo

Põhitegevused: Ei või olla tooted.

Lisategevused: Kommerts-, ja sotsiaalreklaamide analüüs. Reklaami kooli.

Kokkuvõtte ja tagasiside.

5. teema: Ole vastutustundlik

Teema teoreetiline sissejuhatus.

Põhimõisted: vastutustunne, vastutustundlik käitumine, vastutustundlik ettevõtlus, tootmisahel

Põhitegevused: vastutustundlik sokolaadi tootmine

Lisategevused: “ 10 näpunäidet, mida saaks juba täna teha? “

Kokkuvõtte ja tagasiside.

6. teema: Ole hooliv

Teema teoreetiline sissejuhatus

Põhimõisted: äriplaan, vajaduse rahuldamine, tarbija / kliendi ja toote / teenuse tundmine, sotsiaalne ettevõtja, ühiskond

Põhitegevused: Loomes hoolivust ettevõtluse kaudu

Lisategevused: Ettevõtja proovikivi. Märka vajadust koolis.

Kokkuvõtte ja tagasiside.

7. teema lisaks: Tegutse arukalt, loo meeskond.

Põhimõisted: töövõtja, tööandja, töövestlus, tööjõud, personal

Põhitegevus: Töövestlus. Mängud: Meeskond ühte paati; Võlupulk.

Kokkuvõtte ja tagasiside.

Informaatika

Informaatika ainekava I ja II kooliastmes (3., 5. klass)

1. Üldalused

1.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Informaatika õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab peamisi töövõtteid arvutil igapäevases õppetöös eelkõige infot otsides, töödeldes ja analüüsid ning tekstidokumente ja esitlusi koostades;
- 2) teadvustab ning oskab vältida info- ka kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) kasutamisel tekkida võivaid ohte oma tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;
- 3) koostab IKT vahendeid kasutades toimiva ja efektiivse õpikeskkonna;
- 4) osaleb virtuaalsetes võrgustikes ning kasutab veebikeskkonda digitaalsete materjalide avaldamiseks kooskõlas intellektuaalomandi kaitse heade tavadega.

1.2 Kursuse lühikirjeldus

Kursuse peaesmärgiks on anda õpilastele igapäevane arvuti ja interneti kasutamisoskus koolis, teiste õppeainete teemade kasutamine informaatikaülesannetes. Selle kursusega tutvustatakse õpilastele praktiliste tegevuste kaudu meetodeid ning tarkvaravahendeid, mis lihtsustavad esitluste ja referaatide koostamist.

2. Õpitulemused ja õppesisu

2.1 Õpitulemused

Õpilane:

- 1) vormindab arvutiga lühemaid tekste (nt kuulutusi, plakateid), järgides tekstitöötamise põhireegleid (suur ja väike algustäht; kirjavahemärgid, reavahetused ja tühikud; poolpaks, kald- ja allajoonitud kiri; üla- ja alaindeks; sõna-, rea-, lõiguvähe; teksti joondamine; laadid ja dokumendimallid; loetelud; värvid, joonised, pildid, diagrammid, tabelid);
- 2) leiab internetist ja kopeerib tekstifaili või esitluse erinevas formaadis algmaterjali (tekst, pilt, tabel, diagramm) ning töötleb neid vajaduse korral, pidades kinni intellektuaalomandi kaitse headest tavadest;
- 3) viitab ja taaskasutab internetist ning muudest teabeallikatest leitud algmaterjali korrektselt, hoidudes plagiaadist;
- 4) mõistab internetist leitud info kriitilise hindamise vajalikkust, hindab teabeallikate objektiivsust ning leiab vajaduse korral sama teema kohta alternatiivset vaatenurka esindavaid allikaid;
- 5) kasutab vilunult operatsioonisüsteemi graafilist kasutajaliidest (muudab akende suurust, töötab mitmes aknas, muudab vaateid, sordib faile, otsib vajalikku);
- 6) salvestab tehtud tööd ettenähtud kohta, leiab ja avab salvestatud faili uuesti, salvestab selle teise nime all, kopeerib faile ühest kohast teise ning võrdleb faili suurust vaba ruumiga andmekandjal;
- 7) koostab teksti, diagramme, pilte, audiot, videot ja tabelleid sisaldava esitluse etteantud teemal;
- 8) kujundab esitluse loetavalt ja esteetiliselt, lähtudes muu hulgas järgmistest kriteeriumidest: optimaalne info hulk slaidil, märksõnad sidusa teksti asemel, allikatele viitamine, kujunduse säästlikkus;

- 9) salvestab valmis referaadi eri formaatides (doc, odt, pdf), pakib faili kokku, saadab selle e-posti teel manusena õpetajale, laeb veebikeskkonda ja prindib selle paberile;
- 10) selgitab arvuti väärasest kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele (sõltuvus, liigese- ja rühivead, silmade kaitse) ning oskab oma igapäevatoos arvutiga neid ohte vältida, valides õige istumisasendi, jälgides arvuti kasutamise kestust, tehes võimlemisharjutusi silmadele ja randmetele jne;
- 11) kaitseb enda virtuaalset identiteeti väärasest kasutuse eest, valides igale keskkonnale uue tugeva parooli ning vahetades paroole sageli, ega avalda sensitiivset infot enda kohta avalikus internetis;
- 12) selgitab arvuti väärasest kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele (sõltuvus, liigese- ja rühivead, silmade kaitse) ning oskab oma igapäevatoos arvutiga neid ohte vältida, valides õige istumisasendi, jälgides arvuti kasutamise kestust, tehes võimlemisharjutusi silmadele ja randmetele jne;
- 13) kaitseb enda virtuaalset identiteeti väärasest kasutuse eest, valides igale keskkonnale uue tugeva parooli ning vahetades paroole sageli, ega avalda sensitiivset infot enda kohta avalikus internetis;
- 14) kannab arvutisse fotosid, videoid ja helisalvestisi;
- 15) ühendab turvaliselt arvuti külge erinevaid lisaseadmeid (mälu-pulk, hiir, printer, väline kõvaketas).

2.2 Õppesisu

2.2.1. Õppesisu 3. klassis

Sissejuhatus tekstitöötlusse. Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine. Plakati või kuulutuse koostamine ning kujundamine. Töövõtted: ohutu ja säästlik arvutikasutus.

Failide haldamine: salvestamine, kopeerimine, kustutamine, pakkimine. Töö mitme aknaga.

Infootsing internetis ja töö meediafailidega. Turvalisus, autorikaitse ja isikuandmete kaitse.

E-kirja saatmine koos manusega. Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast, diktofonist ning telefonist arvutisse.

Esitluse koostamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. Teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile.

2.2.2. Õppesisu 5. klassis

Arvuti töövahendina

Sissejuhatus tekstitöötlusse. Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine. Plakati või kuulutuse koostamine ning kujundamine. Töövõtted: ohutu ja säästlik arvutikasutus.

Failide haldamine: salvestamine, kopeerimine, kustutamine, pakkimine. Operatsioonisüsteemi graafiline kasutajaliides. Töö mitme aknaga.

Infootsing internetis ja töö meediafailidega. Turvalisus, autorikaitse ja isikuandmete kaitse.

E-kirja saatmine koos manusega. Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast, diktofonist ning telefonist arvutisse.

Töö andmetega. Andmetabeli ja sagedustabeli koostamine. Diagrammi loomine sagedustabeli põhjal.

Esitluse koostamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. Teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile.

Referaadi vormindamine. Päis ja jalus, laadide kasutamine pealkirjades. Sisukorra automaatne genereerimine. Lehekülgede nummerdamine.

2.3 Õppetegevus ja õppemeetodid

Informaatikat õpitakse I ja II kooliastmes valdavalt avastusõppe ja aktiivõppe vormis, mille käigus arvestatakse eakohasust ning ülesannete varieeruvust. Õpilastel võimaldatakse ise tehes õppida uusi töövõtteid. Loenguid tuleks vältida, kuid samaaegu tagada süsteemne käsitus õpitavatest oskustest eelkõige hästi kavandatud ja tagasisidestatud õpiülesannete

kaudu. Et tagada õpitust arusaamine, tuleb toetada õpilaste refleksiooni õpitu kohta ja suulisi ettekandeid. Õpilased peavad korrektset emakeelset terminoloogiat kasutades suutma selgitada oma töövõtteid ning otsuseid. Peale valdavalt individuaalsete ülesannete tuleks õpilastele võimaldada rühmatööd (sh veebipõhist keskkonda kasutades). Oluline on järgida meetoodilise vaheldusrikkuse printsiipi, varieerides järjestikustes tundides individuaalset ja rühmatööd ning avastuslikku ja esitluslikku õpistrateegiat. Referaadi ja esitluse koostamise teemad võetakse üldjuhul teistest õppeainetest, aidates seeläbi kaasa õppeainete lõimumisele. Õppeprotsessis on oluline roll õpilaste iseseisval ja koostööl põhinevad õpitegevused. Õpetaja kujundab aktiivse õppekeskkonna, kus olulisel kohal on infotehnoloogia kasutamine. Referaadi ja esitluse koostamise käigus õpivad õpilased erinevatest allikatest teavet otsima, seda süstematiseerima ja kujundlikult ning korrektselt esitama. Esitluste esitamine arendab õpilaste suulist väljendusoskust ning esinemisjulgust. Referaadi ja esitluse temaatika on valitud teistest õppeainetest. Paaristöö käigus arenevad õpilaste töö organiseerimise oskused, väärtustub koostöö ja vastutuse osa ühises õppeprotsessis. Rühmasisesed arutelud ja diskussioonid arendavad õpilaste kriitilist ja loovat mõtlemist. Kodutöid ei anta. Õppetegevuste loetelu: õpiprogrammidega tutvumine; vestlused arvuti ajaloost, arvutietikast, tervishoiust; teiste esitluste kuulamine ja hindamine, interneti otsingumootorite kasutamine, demonstratsioon ja esitlused suurel ekraanil, ekraanivideod ja töölehed. Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: loov mõttetegevus, arutelud, väitlused, katsetused, õpimapi, referaadi, esitluse koostamine, praktilised tööd, internetipõhised keskkonnad.

Paaristöö:

- internetist materjalide otsimine (mõlematel õpilasel on üks ja sama ülesanne ning nad lahendavad seda koos)
- esitluse koostamisel: õpilastel on erinevad ülesanded, kuid kokku peavad nad saama ühistöö ja selle esitama

2.4 Õppekirjandus

S. Solovjov, a. Andašev. Minu arvutiõpik I osa.. Tallinn 2003. <http://www.edit.ee>

S. Solovjov, a. Andašev. Minu arvutiõpik II osa. Tallinn 2004. <http://www.edit.ee>

„Minu arvutiõpiku“ alusel koostatud õppekeskkond http://www.edit.ee/yles_00.htm

Õpetaja koostatud materjalid

2.5. Hindamine

Informaatika õpitulemusi hinnatakse jooksvalt õpiülesannete põhjal ning kokkuvõtvalt kursuse lõpul 2 korda aastas (1. p-a; 2. p-a).

Kujundava hindamise ühe vahendina võib kasutada õpimappi. Õpimapp õppimise päevikuna sisaldab nii õppetöid kui ka tööde analüüsi ja tagasisidet. Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega.

Ainealaseid teadmisi ja oskusi võib hinnata nii õppe käigus kui ka õppeteema lõppedes. Ainealaste teadmiste ja oskuste hindamise tulemusi võib väljendada kas numbriliste hinnetega viie palli süsteemis või koolisisesele hindamissüsteemile vastavate kirjalike sõnaliste hinnangute või numbriliste hinnetega.

Informaatika ainekava III kooliastmes

(7. kl.)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli informaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab peamisi töövõtteid arvutil igapäevases õppetöös eelkõige infot otsides, töödeldes ja analüüsides ning tekstidokumente ja esitlusi koostades;
- 2) teadvustab ning oskab vältida info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) kasutamisel tekkida võivaid ohte oma tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;
- 3) koostab IKT vahendeid kasutades toimiva ja efektiivse õpikeskkonna;
- 4) osaleb virtuaalsetes võrgustikes ning kasutab veebikeskkonda digitaalsete materjalide avaldamiseks kooskõlas intellektuaalomandi kaitse heade tavadega.

Õppeaine kirjeldus

Informaatika õpetamise üldeesmärk on tagada põhikooli lõpetaja info- ja kommunikatsioonivahendite rakendamise pädevused igapäevase töö- ja õpikeskkonna kujundamiseks eelkõige koolis, mitte niivõrd tulevase ametikoha nõudmisi arvestades. Põhikooli informaatikaõpetuses ei ole tarvis lähtuda arvutiteaduse kui kooliinformaatika kaudseks aluseks oleva teadusdistsipliini ülesehitusest ega sisust, vaid pigem igapäevase arvuti- ning internetikasutaja vajadustest.

Informaatika õpetamise põhimõtted põhikoolis on:

- 1) elulähedus: näited, ülesanded jm võetakse õpilasele tuttavast igapäevaelust (kool, kodu, huvitegevus, meedia);
- 2) aktiivõpe ja loomingulisus: eelistatakse õpilasi aktiivistavaid ning loomingulisust esiletoovaid õppemeetodeid;
- 3) uuenduslikkus: läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” vaimus eelistatakse uuenduslikke tehnoloogiaid ning lahendusi;
- 4) ühisõpe: nii informaatikatundides kui ka kodutööde puhul on eelistatud koostöös õppimise meetodid;
- 5) teadmusaluse: uut teadmust õpitakse üheskoos luues, mitte vananenud infot meelde jättes;
- 6) vaba tarkvara ja avatud sisu: võimaluse korral eelistatakse kommertstarkvarale vaba tarkvara;
- 7) turvalisus: kool tagab õpilastele turvalise veebipõhise töökeskkonna ning propageerib ohutuid käitumisviise võrgukeskkonnas;
- 8) lõimitus: õpiülesannetes (nt referaatides, esitlustes) kasutatakse teiste õppeainete teemasid;
- 9) sõltumatus tarkvaratootjast: õpe ei tohi olla üles ehitatud üksnes ühe tarkvaratootja või platvormi kasutamisele; koolil on kohustus tutvustada ka alternatiive.

Lõiming

Informaatika on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega, kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia moodustab loomuliku osa tänapäevases õpikeskkonnast. See lõiming toimub mõlemal suunal: ühelt poolt kasutatakse informaatika õppeülesandeid koostades teiste õppeainete teemasid, et luua mõtestatud õppimine, ning teiselt poolt kujundatakse IKT pädevusi teistes õppeainetes referaate ja esitlusi tehes, andmeid kogudes ning analüüsides. Eraldi tuleks esile tõsta tugeva lõimingu võimalusi uuenenud ühiskonnaõpetuse ja informaatika ainekava vahel, käsitledes e-riigi, e-kaasamise ja virtuaalsete kogukondade teemasid. Informaatika ainekavaga luuakse eeldused integreerida tehnoloogiat ja uuenduslikkust läbiva teemana teistesse õppeainetesse.

Informaatika ainekäsitus on tavapäraselt kontsentriiline, varem õpitu juurde tullakse igas järgmises kooliastmes uuesti tagasi süvendatult. Põhirõhk on praktilisel arvutikasutusel erinevaid õppeaineid õppides.

Läbivad teemad

elukestev õpe ja karjääri planeerimine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis

õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid;

keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele; kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;

kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis; teabekeskond – taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi;

tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Hindamine

Informaatika valikaine õpitulemusi hinnatakse jooksvalt õpiülesannete järgi ja kokkuvõtvalt kursuse lõpul üldjuhul e-portfoolio abil. E-portfoolio on personaalne veebipõhine keskkond, millesse õpilane kogub pikema perioodi jooksul enda tehtud tööd ja refleksioonid oma õpikogemustest. Kursuse lõpul koostab õpilane e-portfooliosse kogutud materjalidest oma pädevusi kõige paremini tõendava valiku ning kaitseb seda võimaluse korral avalikult. Õpiülesanded ja e-portfoolio võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Portfoolio kaitsmise põhjal saadud hinne on kursuse kokkuvõtva hindeks. Nii jooksvate õpiülesannete lahendamise kui ka e-portfoolio esitluse puhul hinnatakse:

- 1) õppe plaanipärasust, loominguilisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist õpilase poolt;
- 3) arvutiga loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ning originaalsust;
- 4) õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase arengut.

Õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab internetist teda huvitavaid kogukondi ja liitub nendega; vajaduse korral algatab ise uue virtuaalse kogukonna ning loob sellele veebipõhise koostöökeskkonna;
- 2) kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist keskkonda sihipäraselt ja turvaliselt; liitub keskkonnaga, valib turvalise salasõna, loob kasutajaprofiili ning lisab materjale;
- 3) reflekteerib oma õpikogemust ajaveebi kasutades;
- 4) koostab koostöös kaasõpilastega hüpertextidokumente Wiki abil;
- 5) loob uut veebisisu ja taaskasutab enda või teiste loodud veebisisu (tekstid, pildid, audio, andmed), lähtudes intellektuaalomandi kaitse headest tavadest ja autori seatud litsentsi tingimustest;
- 6) kasutab ratsionaalselt valitud märksõnu ning ühisjärjehoidjaid omaloodud või internetist leitud sisu märgendades;
- 7) vistutab videoid, fotosid ja esitlusi veebilehe sisse, tellib RSS-voos;
- 8) eristab keskkondade turvasemeid (nt http vs https, turvasertifikaadid) ning arvestab neid veebikeskkonda kasutades;
- 9) kasutab kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning noorte e-teenuseid;
- 10) võrdleb kaht etteantud veebipõhist teabeallikat sobivuse, objektiivsuse/kallutatuse ja ajakohasuse aspektist;
- 11) rakendab eelmise kooliastme informaatikakursuses õpitut arendusprojekti tehes;
- 12) kasutab turvaliselt ja eetilisel virtuaalset identiteeti: kaitseb enda identiteeti, on ettevaatlik võõrastega virtuaalselt suheldes (libaidentiteet), hoidub kasutamast teiste inimeste identiteeti.

Õppesisu

Infoühiskonna tehnoloogiad

Internet suhtlus- ja töökeskkonnana. Infootsingu erinevad võtted ja vahendid.

Veebikeskkonnadesse kasutajaks registreerumine, kasutajaprofiili loomine. Oma virtuaalse identiteedi kaitsmine. Turvalise ja eetilise interneti-käitumise alused. Kooli infosüsteemide ja e-õppekeskkonna kasutamise reeglid.

Eesti e-riik ja e-teenused. Isikutunnistuse kasutamine autentimisel ja digiallkirjastamisel.

Omavalitsuse veebilehelt e-teenuste leidmine ning kasutamine. Kodanikuportaali eesti.ee kasutamine.

Personaalse õpikeskkonna loomine sotsiaalse tarkvara vahenditega. Ajaveebi kasutamine õpikogemuse refleksiooniks. Wiki ja veebipõhise kontoritarkvara kasutamine dokumentide loomiseks koostöös kaasõpilastega. Ühisjärjehoidjate ja vookogude kasutamine. Arendusprojekti alustamine ning selle tarvis veebipõhise koostöökeskkonna loomine.

Sisu tootmine ja taaskasutus, litsentsid. Esitluste, fotode, videote, audiomaterjali ja andmefailide säilitamine, märgendamine ning jagamine veebikeskkonna vahendusel. RSSi tellimine. Fotode, videote ja esitluste vistutamine veebilehele. Podcast'i loomine.

Osalus virtuaalses praktikakogukonnas. Veebipõhise koosoleku kavandamine ja pidamine, dokumenteerimine. Rühmaarutelu korraldamine ning probleemipõhine õpe veebipõhises keskkonnas. Rühma ajahaldus. Digitaalsete dokumentide versioonihaldus, koostöö ühe dokumendi koostamisel.

Arendusprojekti lõpuleviimine. Projekti nähtavuse saavutamine veebivahenditega. Esitluse ja projektiaruande koostamine. Rühma enesehindang.

IV kooliaste Informaatika gümnaasiumile

„Arvuti kasutamine uurimistöös“ ainekava 10. klassile

Tundide arv: 1 nädalatund, kokku 35 tundi õppeaastas

Tegemist on informaatika õppeaine alla kuuluva kursusega, mida õpetatakse gümnaasiumiastmes kohustusliku uurimistöös jaoks ettevalmistamise kontekstis. Digitaalne õppekomplekt „Arvuti kasutamine uurimistöös“ (AKU) toetab valikursuse õpetamist gümnaasiumis. See valikursus kuulub loodusteaduslike valikainete loendisse. AKU kursus peaks soovituslikult järgnema valikursusele „Uurimistöös alused“ või jooksma sellega paralleelselt 10. klassis.

Kursusel kasutatakse tavalist kontoritarkvara (MS Office, LibreOffice, GoogleDocs) ja tasuta veebis leiduvaid teenuseid.

Õppevara

Õppekomplekti kuuluvad:

- e-õpik <http://aku.opetaja.ee>;
- e-kursus Moodle keskkonnas, s.h. õpijuhised, ülesanded, testid;
- õpetajaraamat;
- kursuse õppesisu katvad slaidiesitlused;
- kuus näidisandmestikku, millel põhinevad õpiku ülesanded;
- lisamaterjalid (ekraanivideod, näidisuurimused, juhised);
- tugikeskkond internetis (veeb aku.opetaja.ee ja Koolielu kogukond).

Autorid: Katrin Niglas, Kairi Osula, Kai Pata, Mart Laanpere (Tallinna Ülikool)

E-õpik 10. klassile <http://aku.opetaja.ee/>

Teemad:

1. Uurimistöös: mõisted, protsess, alustamine
2. Andmete kogumine ja analüüsiks ettevalmistamine
3. Ülevaade andmetest
4. Erinevuste, trendide ja seoste uurimine
5. Uurimistulemuste esitlemine

Õpitulemused lähtudes gümnaasiumi riiklikust õppekavast

Kursuse lõpul õpilane:

tuleb toime arvuti kasutamisega uurimistöös tehes, sh andmeid kogudes, töödeldes ja analüüsides ning uurimistulemusi esitades;
suudab andmete kogumiseks ja töötlemiseks valida sobivad meetodid ning tarkvara;
suudab püstitada mõttekaid hüpoteese ja katsetada nende kehtivust;
suudab kogutud uurimisandmete põhjal teha järeldusi ning neid põhjendada.

Õpitulemuste hindamine

AKU kursuse õpitulemuste hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Õpitulemusi hinnatakse jooksvalt esitatud õpiülesannete põhjal ja kokkuvõtvalt kursuse lõpul üldjuhul e-portfoolio abil. E-portfoolio on AKU kursuse kontekstis defineeritud kui Moodle keskkonnas esitatud tööde kogum. Kursuse lõpul koostab õpilane Moodlesse kogutud materjalidest oma õpitulemusi reflekteeriva

kokkuvõtte. Portfoolio ja arvestulike tööde põhjal saadud hinne on kursuse kokkuvõtvaks hindeks. Nii jooksvate õpiülesannete lahendamise kui ka e-portfoolio esitluse puhul hinnatakse:

- 1) õppe plaanipärasust, loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist õpilase poolt;
- 3) arvutiga loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ning originaalsust;
- 4) õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase arengut.

Programmeerimine

Valikkursus „PROGRAMMEERIMISE ALUSED“

9. ja 10. klass

Õppe- ja kasvatuseesmärgid:

Taotletakse, et õpilane:

- 1) arendab loovust, loogilist, analüütilist ja algoritmilist mõtlemist.
- 2) Teadvustab ja tunnetab programmijuhtimisega süsteemide tööpõhimõtet ning informatsiooni esitamise ja töötlemise põhiprotsesside olemust
- 3) Tunneb rakenduste ja programmide loomise vahendeid ja põhimõtteid
- 4) Omandab algoritmilise ja programmeerimise põhikontseptsioonid ja mõisted ning oskused algtasemel.

Õppeaine kirjeldus:

Õpilane saab algteadmised programmeerimisest, sellega seotud mõistetest, algoritmilisest mõtlemisest, erinevatest programmeerimiskeeltest. Käsitleme protseduuride ja alamprogrammide loomist, parameetrite kasutamist, programmide hargnemist, tingimuslauseid programmides ja nende täitmist, tsükliliste algoritmide programmeerimist, erinevaid andmetüüpe, jadatöötlust ja maatriksite töötlust. Põhjalikumalt tutvume programmidega MSWLogo ja Python. Õppetegevus toimub arvutiklassis praktikumide ja seminaride vormis.

Kursuse läbinuna oskab õpilane õpitud vahenditega koostada lihtsamaid programme, neid tööle rakendada.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Programmeerimise õppimise kaudu arenevad programmeerimispädevuse kõrval kõik ülejäänud üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi. ning Programmeerimise õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivalt suhtuma erinevate võimetega õpilastesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskust.

Enesemääratluspädevus. Programmeerimist õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma võimeid sellel alal.

Õpipädevus. Programmeerimist õppides on väga oluline tunnetada materjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsingu ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Väga oluline on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse. Õpilases kujundatakse arusaam, et keerukaid ülesandeid on võimalik lahendada üksnes tema enda iseseisva mõtlemise teel.

Suhtluspädevus. Programmeerimises arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see kommentaaride lisamisega programmidele. Ülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja vajalikku infot.

Ettevõtlikkuspädevus. Selle pädevuse arendamine peaks programmeerimises olema kesksel kohal. Uute teadmiseni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu iseseisvalt probleemile lahendust otsides ja julgelt katsetades. Ühele ülesandele erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

Digipädevus. Selle raames areneb suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat igapäevaelus ning areneb oskus osaleda digitaalses siuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel, samuti areneb teadlikkus digikeskkonna ohtudest ja oskus kaitsa oma privaatsust ja digitaalset identiteeti.

Lõiming

Programmeerimist lõimitakse teiste ainevaldkondade õpetusega läbi ülesannete ja probleemide, mida tuleb lahendada.

Tugevalt on lõiming matemaatikaga, füüsikaga, loodusainetega, inimeseõpetusega vastavasisuliste ülesannete kaudu. Samuti on lõiming inglise keelega, kuna programmeerimiskeeled baseeruvad ingliskeelsetel väljenditel.

Läbivad teemad

Programmeerimisega seostub läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine“, sest programmeerimise valikkursus annab õpilasele aimu, kas ta sobib tulevikus elukutse valikul informaatika valdkonnaga tegelema. Sama läbiv teema seondub näiteks ka võimele abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma tunnetusvõimete reaalne hindamine on aga üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise lähtetingimusi. Õpilast suunatakse arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi.

Eriline tähendus programmeerimise jaoks on läbival teemal „Tehnoloogia ja innovatsioon“. Õpilased saavad ettekujutuse tehnoloogilistest protsessidest, kirjeldamise ning modelleerimise meetoditest. Õpilane kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat, et lahendada probleeme ning õpetus pakub võimalusi ise avastada,

Läbiv teema „Tervis ja ohutus“ realiseerub programmeerimises tervishoiualaseid reaalseid andmeid sisaldavate programmide loomise kaudu.

Programmeerimise õppimine ja õpetamine peaksid pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone ning avastamist ja katsetamist.

Hindamine

Hindamise vormidena kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundav hindamine annab infot ülesannete üldise lahendamisoskuse ja mõtlemise ning õpilase suhtumise kohta programmeerimisse.

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmistest ja oskustest ning õpilase hoiakutest ja väärtustest.
2. Koostöös kaaslaste ning õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ja õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ning konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ja nõrkuste kohta.
3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi. Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades sõnalist hindamist: A – arvestatud ja MA - mitteamvestatud. Õpilaste teadmisi ja oskusi loetakse arvestatuks, kui ettenähtud töödest on esitatud ja positiivselt sooritatud 50 %

Ainesisu

Maht: 35 tundi

Õppesisu	Õppetulemused
Sissejuhatus. Esmatutvus programmiga MSWLogo. Vajalikud käsud. Ülesanded	Õpilane oskab kasutada MSWLogo keskkonda, teab Logo keele erinevaid käske, oskab neid kasutada.
Salvestamine Logo keskkonnas, algoritmid,	Õpilane oskab antud keskkonnas salvestada oma tööd
Programmikesed, protseduurid, Ülesanded	Õpilane oskab koostada lihtsaid programmikesi lihtsate kujundite joonistamiseks. Oskab kasutada protseduure programmide sees
Parameetrite kasutamine. Ülesanded	Õpilane teab, mis on parameeter, alamprogramm. Oskab koostada parameetritega programme
Alamprogrammid, tsüklid. Ülesanded	Õpilane teab alamprogrammi ja tsükli mõistet, oskab neid kasutada programmi koostamisel.
Tingimuslauseid, hargnemine, võrdlemine Ülesanded	Tunneb ära tingimuslauseid, oskab neid kasutada, oskab koostada programme andmete võrdlemiseks
Aritmeetika, suhtlus. Juhuslik suurus. Ülesanded	Õpilane teab juhusliku suuruse mõistet, oskab koostada väikseid programme aritmeetiliste tehete sooritamiseks ja suhtluseks.
Programmeerimiskeeled, algoritmide esitusviisid. (Plokkskeemid, skeemprogrammid.) Andmetüübid Ülesanded	Õpilane teab mõisteid sisend, väljund, käsud, tunneb ära erinevad andmetüübid, teab erinevaid algoritmide esitusviise.
Python-keele alused, programmi struktuur, muutuja, konstant. Algoritmide näited. Ülesanded	Õpilane teab, mis on muutujad, konstandid
Arvutuslikud ülesanded	Õpilane oskab koostada lihtsaid programme arvutuslike ülesannete lahendamiseks
Pythoniga programmeerimine	Õpilane oskab käsitsega Pythoni programmi
Hargnemised. Tingimuslauseid. Ülesanded	Õpilane oskab koostada tingimuslauseid ja kasutada hargnemist lihtsamates programmides.
Tsükel, tsüklite liigid, tsükliliste algoritmide programmeerimine. Ülesanded	Õpilane oskab programmeerida lihtsamaid tsüklilisi algoritme
Massiiv, jadatöötlus. Näiteid jadatöötusest. Ülesanded	Õpilane tunneb ära massiivi, oskab tegeleda jadatöötusega lihtsamate ülesannete puhul.
Maatriksite töötus Ülesanded	Õpilane teab ja tunneb ära maatriksi, oskab lihtsamatel juhtudel teostada maatriksi töötust.

Uurimistöö

Valikained „Uurimistöö alused ehk UTA“ ja „Uurimistöö koostamine“

10. klass (UTA), maht 35 tundi

11. klass – Uurimistöö koostamine iseseisva tööna, maht 35 tundi

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikainega „Uurimistöö alused“ ja „Uurimistöö koostamine“ taotletakse, et õpilane:

- 1) oskab seada eesmäärke, sõnastada uurimusküsimuse või hüpoteesi ning vastutada ülesande elluviimise eest;
- 2) oskab planeerida ja korraldada uuringuid;
- 3) oskab planeerida uurimistöö koostamist;
- 4) arendab loovust ja süsteemset mõtlemist;
- 5) kasutab erinevaid teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot;
- 6) saab ülevaate ja kogemuse andmete kogumise, töötlemise ning analüüsimise meetoditest;
- 7) vormistab arvutil teaduslikkuse nõudeid järgivat uurimistööd;
- 8) esitab, hindab ja põhjendab uurimistöö tulemusi.

Õppeaine lühikirjeldused

Valikaine annab algteadmised teadusliku uurimistöö olemusest, meetoditest, etappidest, struktuurist, vormistamisest ning kaitsmisest. Valikaine koosneb auditoorsetest loengutest ja/või e-õppevormidest, mille jooksul käsitletakse eespool nimetatud teemasid. Lisaks kasutatakse individuaalõppevormi, mille vältel õpilane koostab koostöös juhendajaga vabalt valitud ainevaldkonnas uurimistöö, sh uurimistöö annotatsiooni emakeeles ja A-võõrkeeles, ning retsensiooni kaasõpilase uurimistöö kohta.

Uurimistöö on eelkõige protsess ja töömeetod, mille käigus analüüsitakse uuritavat probleemi süstematiseeritud ja asjakohaselt struktureeritud viisil. Tööd koostades tuleb järgida teaduslikkust tagavaid nõudeid. Seega peab uurimistöö teema olema aktuaalne ja töö sisu üheselt arusaadav.

Järgida tuleb selektiivsuse, süsteemsuse, täpsuse ja objektiivsuse põhimõtteid. Autor peab kriitiliselt käsitlema nii enda kui ka olemasolevaid seisukohti ning kõik esitatud väited peavad olema argumenteeritud ja toetuma faktidele.

Teaduslikkuse järgimine eeldab kolme sisuliselt eristuva osa olemasolu töös:

- 1) ülevaade sellest, mida teised on teinud;
- 2) ülevaade oma uurimuse tulemustest ja kasutatud meetoditest;
- 3) enda tulemuste võrdlus teiste omadega ning järeldused.

Uurimistöö on uurimisprotsessi konkreetne tulemus ehk kirjalik aruanne, mis kajastab õpilase oskust iseseisvalt mõelda ja sisaldab õpilase oma seisukohti.

Valikaine kursus lõpeb uurimistöö tulemuste avaliku esitamise ehk kaitsmisega, mille käigus antakse järgmine ülevaade:

- 1) teema valiku põhjendus;
- 2) uurimusküsimus / uurimistöö hüpotees ja eesmärk;
- 3) meetodi(te) ja ülesehituse tutvustus, vajaduse korral põhjendamine;
- 4) lühike sisuülevaade;
- 5) töö kokkuvõte: milleni jõuti, kas eesmärk sai täidetud.

Olles läbinud UTA suudab õpilane omandatud oskusi rakendada jätkukursuses ning väljendada oskusi ja teadmisi iseseisvatöö käigus juhendaja abil formuleerides selle uurimus- või praktilise tööna.

Lõiming

Valikaine on tihedalt lõimunud emakeele, A-võõrkeele, infotehnoloogia ja uurimistöö teemaga otseselt seotud ainekursustega. Kursuse käigus koostatud uurimistöö võib olla gümnaasiumi koolieksami praktilise töö või ainealase uurimuse aluseks.

Valikaine „Uurimistöö alused” eeldus on õppeasutusesisene uurimistööde juhend, kus on fikseeritud uurimistöö struktuuri, viitamise ja vormistamise nõuded ning esile toodud juhendaja ja retsensendi roll ning hindamise põhimõtted.

Valikaine kursuse väljund on uurimistöö esitamine erinevatele konkurssidele, sh õpilaste teadustööde riiklikule konkursile (SA Archimedes), keskkonnauurimuste konkursile (Haridus- ja Teadusministeerium, GLOBE programm Eestis) ning õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlusele „Minu Eesti” (Eesti Ajalooõpetajate Selts).

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja „Õpilaste hindamise kord Orissaare Gümnaasiumis“ nõuetest.

Hindamise põhimõtted fikseeritakse uurimistöö juhendis. Hinnatakse järgimisi valdkondi:

- 1) sisu, sh uurimistöö vastavust teemale, seatud eesmärkide saavutamist, meetodite valikut ja rakendatust;
- 2) vormi, sh referatiivse ja uurimusliku osa tasakaalu, töö liigendatust, vormistamisnõuete täitmist, tööd allikatega ning keelelist korrektsust ja eneseväljendusoskust;
- 3) protsessi, sh planeerimist, tähtaegadest kinnipidamist ja kontakti juhendajaga;
- 4) avalikku esinemist ehk kaitsmist.

Uurimis- või praktiline töö hinnatakse pärast töö kaitsmist kaitsmiskomisjoni poolt vastavalt kooli hindamisjuhendile, mis on leitav www.oris.edu.ee kodulehelt.

Õpitulemused ja õppesisu

10. klassi kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb uurimistöö koostamise metoodikat ning teeb uurimistöö iseseisvalt;
- 2) õpib suhtlema juhendajaga ning toime tulema konstruktiivse kriitikaga;
- 3) orienteerub valitud ainevaldkonna lihtsamas kirjanduses, leiab vajaliku info ja analüüsib seda kriitiliselt;
- 4) tunneb peamisi uurimistööks vajalike lähteandmete kogumise meetodeid (vaatlus, eksperiment, küsitlus, kogemuste üldistamine jt);
- 5) töötleb andmeid sobivate meetoditega (keskmiste arvutamine, korrelatsioon jt);
- 6) analüüsib uurimistulemusi sobivate meetoditega (võrdlemine, reastamine, analüüs, süntees, üldistamine jt);
- 7) vormistab uurimistöö teaduslikule uurimistööle esitatud nõuete ning uurimistöö juhendi järgi;
- 8) esitab ja kaitseb oma uurimistulemusi nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 9) oskab anda konstruktiivset tagasisidet kaasõpilase uurimistöö kohta.

11. klassi kursuse lõpul õpilane oskab rakendada omandatud teadmisi, mis väljenduvad tema poolt koostatud ja õpetaja poolt juhendatud töö tulemusel.

Õppesisu

Uurimistöö olemus. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimus. Uurimistöö eesmärgid ja tunnused.

Mõistete defineerimine.

Uurimistöös kasutatavad meetodid. Meetodite liigid ja valik. Valmisandmestikud (ametlik statistika, statistilised andmebaasid, arhiivimaterjalid, uurijate varasemad materjalid, muud dokumendikogud).

Andmekogumismeetodid (vaatlus, eksperiment, mõõtmine, intervjuu, ankeet-küsitlus, päevikumeetod, hinnanguskaala jne). Andmetöötlusmeetodid (keskmiste arvutamine, korrelatsioon jne).

Analüüsimeetodid (võrdlemine, reastamine, analüüs, süntees, üldistamine).

Uurimistöö etapid. Koostöö juhendajaga. Teema valik ja piiritlemine. Töö allikatega (elektrooniline teabeotsing, allikakriitika ja plagieerimise vältimine). Töö esialgse kava koostamine. Hüpoteesi, uurimisküsimuse formuleerimine. Materjali (faktide) kogumine ja analüüs. Uurimistöö teaduslik tõlgendamine ja tulemuste üldistamine. Uurimistöö kirjalik vormistamine.

Uurimistöö struktuur. Tiitelleht. Sisukord. Sissejuhatus. Põhiosa (peatükid ja alapeatükid). Kokkuvõte.

Kasutatud materjalid. Lisad. Retsensioon. Annotatsioon (emakeeles ja A-võõrkeeles).

Tabelid ja joonised. Kasutamisalad. Vormistamisnõuded.

Stiil ja keel. Akadeemiline kirjastiil. Loetavus ja mõistetavus. Terviklikkus ja sidusus. Lauseehitus ja sõnavalik. Objektiivsus. Ajavormid. Loetelud. Lühendite ja numbrite kasutamine tekstis. Õigekeel.

Viitamine ja vormistamine. Tsitaat ja refereering. Tekstisisene viitamine. Joonealune viitamine.

Allikaloend (artikkel, raamat, õigusaktid, arhiivimaterjalid, elektroonilised allikad, dokumendid ilma isikuandmeteta jne).

Kaitsmine. Kaitsmise sisu ja ülesehitus. Avalik esinemine.

Õppetegevus

Valikainet õpetades korraldatakse gümnaasiumis õppeasutusesisese juhendi põhjal järgmisi õppetegevusi:

- 1) auditoorsed loengud ja/või iseseisev töö veebipõhises õpikeskkonnas (VIKO, IVA, Moodle, Blackboard vm) teoreetiliste algteadmiste omandamiseks;
- 2) individuaalne juhendamine;
- 3) uurimistöö teema valik ja piiritlemine;
- 4) uurimistöö eesmärgi ja hüpoteesi (võimaluse korral), uurimisküsimuse sõnastamine, uurimisülesannete ja probleemi püstitamine ning meetodite valik;
- 5) uurimistöö tähtajalise tegevuskava koostamine;
- 6) iseseisev töö erinevate materjalide ja allikatega, sh elektrooniline teabeotsing ning tutvumine erialase kirjandusega;
- 7) infoallikate kriitiline analüüs;
- 8) andmekogumis-, andmetöötlus- ja analüüsimeetodite rakendamine;
- 9) tabelite, skeemide ja jooniste koostamine ning analüüs;
- 10) uurimistöö vormistamine arvutil juhendi järgi;
- 11) retsensiooni ja annotatsiooni (emakeeles ja A-võõrkeeles) koostamine;
- 12) ettevalmistus uurimistöö avalikuks tutvustamiseks ning kaitsmiseks;
- 13) avalik esinemine.

Nõuded õppetegevusele

Valikainete kursuste maht on 35 tundi. Kursuse läbiviimise eelduseks on uurimistööde juhendi olemasolu õpilastele. Juhendis antakse ülevaade uurimistöö olemusest ja struktuurist, fikseeritakse uurimistöö vormistamise, viitamise ja hindamise täpsed nõuded ning juhendaja ja retsensendi roll. Jätkukursuse eeldus on UTA kursuse teadmiste ja oskuste olemasolu.

Karjääriõpetus

1. Üldalused põhikoolis valikkursus „Karjääriõpetus“ (III kooliaste)

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- 2) arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- 3) arendab soovi ja oskust endale eesmäärke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- 4) kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
- 5) tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Aines „Karjääriõpetus“ käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjõuturul parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Valikaine koosneb kolmest osast:

- 1) Enesetundmine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised ja oskused aitavad ennetada koolist väljalangevust.
- 2) Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine soodustab sobivate valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas ja väärtustada elukestvat õpet.
- 3) Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Kujuneb oskus kasutada karjääriinfo materjale. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilased õpivad hindama elukestva õppe tähtsust: saavad teavet erinevatest edasiõppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama.

Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb ühest 35tunnisest kursusest. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri planeerimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimides teistes õppeainetes omandatud teadmisi.

1.3. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
- 7) võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
- 8) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine;
- 9) õpilased võivad projektide ja uurimistöo teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või eriala eelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjäärispetsialistide jt soovitustest;
- 10) luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;
- 11) õpitavad teemad seotakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguvestlusega.

1.4. Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

- 1) klassiruum, kus on õpilasele kirjutamiseks, audiovisuaalseteks tegevusteks ja rühmatöödeks loodud vajalikud tingimused;
- 2) erinevad töölehed, küsimustikud;
- 3) karjääriplaneerimisalase kirjanduse kättesaadavus kooli raamatukogus;
- 4) arvutiklassi kasutamine ja arvuti veebist karjääriplaneerimisalase info otsimiseks (Rajaleidja.ee jt);
- 5) karjäärispetsialisti personaalne tugi, erapooletu ja usalduslik nõu vastavalt õpilase vajadustele.

1.5. Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

Kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpimapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutse

või erialadega seotud materjalid. Selles sisalduvad õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Õpimapi kaitsmist saab hinnata kursuse kokkuvõtva hindena.

Õpilasele tutvustatakse kursuse alguses, mida, millal ja mille alusel hinnatakse.

Hinnatakse kujundava hindamise põhimõttel järgmisi tegevusi:

- 1) praktilisi töid: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konsept või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 3) oskust asjakohast infot otsida ja analüüsida;
- 4) loominguilisust ja ratsionaalsust;
- 5) teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde, õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.

1.6. Valikaine „Karjääriõpetus“ III kooliastme ainekava seotus Orissaare Gümnaasiumi põhiväärtustega ning põhikooli sihiseadetega.

Põhikoolil on nii hariv kui kasvatav ülesanne. Turvaline, positiivset ning arendavat mõju avaldav õpikeskkond toetab loovust, avatust uuele, soodustab koostöösoovi ja -oskusi, õpetab hoolima endast ja teistest enda ümber, astuma vastu vägivallale. Kolmanda kooliastme lõpuks on õpilasel välja kujunenud adekvaatne enesehinnang, terviklik maailmapilt, põhilised väärtushoiakud ning ta tunneb vastutust tegude ja tagajärgede eest.

2. Kursuse kirjeldus

2.1. Valikaine „Karjääriõpetus“

III kooliastme tulemused kajastavad head saavutatust.

2.1.1. Kooliastme õpitulemused lähtuvalt üldpädevustest

Valikaine „Karjääriõpetus“ kaudu kujundatavad üldpädevused kooliastmes on: kultuuri- ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, ettevõtlikkuspädevus, digipädevus.

Üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.

Õppetegevus ja selle tulemused kujundatakse tervikuks lõimingu kaudu tunni- ja koolivälises tegevuses.

Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Valikaine kursus „Karjääriõpetus“ toetab õpilase enese määratlemist erinevates elurollides tulevikus: eneseteadliku isiksusena, perekonna, ühiskonna ja rahvuse liikmena. Noored on selgusel jõudnud oma oskustes, võimetes, huvides, omavad valmisolekut haridustee jätkamiseks, mõistavad elukestva õppe vajalikkust.

2.1.2. Õpitulemused ja õppesisu õppeteemade kaupa

1) Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib enda isiksust;
- 2) eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;
- 3) kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Isiksuseomadused: temperament ja iseloom.

Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid.

Isiksuseomadused: võimed, huvid ja oskused (üldoskused, erioskused).

Minapilt ja enesehinnang.

2) Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;
- 2) teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;
- 3) oskab leida infot tööturu kohta;
- 4) teadvustab ennast tulevase töötajana;
- 5) teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.

Õppesisu

Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid.

Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon.

Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid: elukutsete ja ametite liigitamine.

Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.

3) Planeerimine ja otsustamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel;
- 2) suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega;
- 3) kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe);
- 4) teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;
- 5) omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks;
- 6) saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriinfo, karjääriinõustamine.

Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, karjäär, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine, edu, elurollid, elulaad, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid.

Valikkursus „Karjääriõpetus“ gümnaasiumis

1. Üldalused gümnaasiumis

Gümnaasium loob igale õpilasele võimalused tema võimete maksimaalseks arenguks õpilase eelistusi arvestades, loovaks eneseteostuseks, teaduspõhise maailmapildi kinnistumiseks ning emotsionaalse, sotsiaalse ja kõlbelise küpsuse saavutamiseks; jätkab põhikoolis toimunud väärtuskasvatust, kujundades eelkõige väärtushoiakuid ning -hinnanguid, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna eduka koostoimimise aluseks.

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Gümnaasiumi ülesanne on noore ettevalmistamine toimimiseks loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse ning oma eesmärgi teadvustava ja saavutada oskava isiksusena erinevates eluvaldkondades: partnerina isiklikus elus, oma kultuuri kandja ja edendajana, tööturul erinevates ametites ja rollides ning oma ühiskonna ja looduskeskkonna jätkusuutlikkuse eest vastutava kodanikuna.

Gümnaasiumis on õpetuse ja kasvatuse põhitaotlus, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna, millega siduda enda edasine haridustee. Gümnaasiumi ülesanne on luua tingimused, et õpilased omandaksid teadmised, oskused ja väärtushoiakud, mis võimaldavad jätkata tõrgeteta õpiteed kõrgkoolis või kutseõppeasutuses.

Nende ülesannete täitmiseks ja eesmärkide saavutamiseks keskendutakse:

- 1) õpilaste iseseisvumisele, oma maailmapildi kujunemisele ja valmisolekule elus toime tulla;
- 2) adekvaatse enesehinnangu kujunemisele;
- 3) iseseisva õppimise ja koostööoskuste arendamisele;
- 4) edasise haridustee võimaluste tutvustamisele ja hindamisele;
- 5) kodanikuoskuste, -aktiivsuse ja -vastutuse väljakujunemisele.

Teadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste omandamine ja arendamine toimub kogu kooli õppe- ja kasvatusprotsessi, kodu ja kooli koostöö ning õpilase vahetu elukeskkonna ühistoime tulemusena.

Eesti kool seisab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest, seepärast pööratakse gümnaasiumi õpetuses ja kasvatuses erilist tähelepanu eesti keele õppele.

Valikursusega „Karjääriõpetus“ taotletakse, et õpilane:

- 1) väärtustab õppimist elukestva protsessina;
- 2) arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- 3) arendab soovi ja oskust endale eesmärgi seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- 4) võtab teadlikult vastutuse oma karjäärivalikute ja -otsuste eest;

- 5) teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriotsuste langetamist;
- 6) on teadlik erinevatest töövaldkondadest, ametitest/elukutsetest, töösuhteid reguleerivatest õigusaktidest, haridus- ja koolitusvõimalustest, tööturu üldistest suundumustest ning kohalikust majanduskeskkonnast;
- 7) kasutab asjakohast informatsiooni karjääri planeerimisel;
- 8) analüüsib oma õpitulemusi ja senist töökogemust ning kavandab oma karjääri.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Valikkursuse „Karjääriõpetus“ kava gümnaasiumile on koostatud kooskõlas põhikooli III kooliastme karjääriõpetuse valikaine ainekavaga. Mõlemas kooliastmes on karjääriõpetuse peateemad samad, käsitlemisel on vajalik kindlustada ea- ja asjakohasust arvestavalt järjepidevus ning süsteemsus. Suur osa enesetundmisega seotud teemadest võimaldab õpilasel jälgida oma arengut (nt võrreldes, kas ja kuidas 8. klassis kirjeldatud huvid on 11. klassis muutunud vms).

Karjääriõpetuse sisu erisus gümnaasiumis ja põhikooli III kooliastmes seisneb peamiselt teemade rõhuasetuses, käsitluse sügavuses või ulatuses. Korduvaid teemasid käsitledes kasutatakse erinevaid meetodeid, avatakse teemade erinevaid tahke, pakkudes üldisemat või detailsemat infot ja vähemal või suuremal määral iseseisvust eeldavaid ülesandeid jms. Karjääriõpetuse sisu mõjutab, millised on kooliastme lõpetajate järgmised võimalikud sammud. Haridustee kavandamisele lisaks valmistuvad gümnaasiumi lõpetajad põhjalikumalt töömaailma sisenemiseks. Kursuse käigus eeldatakse gümnaasiumiastme õpilastelt suuremat iseseisvust, valmisolekut ennast analüüsida ja selle tulemusi julgelt kaaslastele esitleda.

Valikkursus koosneb kolmest osast:

- 1) Enesetundmise teema käsitlemine ja vastavate praktiliste harjutuste sooritamine aitab õpilasel kujundada enesemääratluspädevusi ning eneseanalüüsi tulemusel langetada edasise haridustee ja tööeluga seotud teadlikke otsuseid. Käsitletakse sotsiaalsete ja õpipädevuste seoseid tulevaste õpingute ja tööeluga. Õpiharjumuste teadlik kujundamine sidustatuna karjääriplaanis püstitatud lühema- või pikemaajaliste eesmärkidega aitab ennetada õpilase haridustee katkemist.
- 2) Karjääriinfo: õppimisvõimaluste, erinevate töövaldkondade ja tööturu suundumuste tundmine on vajalik, et õpilane oskaks teadlikult kavandada oma karjääri. Kujuneb valmisolek paindlikuks reageerimiseks tööturul toimuvatele kiiretele muutustele ja elukestvaks õppeks. Tööturuga praktilise tutvumise käigus saavad õpilased ülevaate erinevatest töövaldkondadest. Õpilast suunatakse uurima ja võimaluse korral katsetama erinevaid töid, vabatahtlikku tööd, otsima ja leidma seoseid õpingute ja töövaldkondade vahel. Õpilase ettevõtlikkuse kujunemisele aitavad kaasa praktilised õpitegevused.
- 3) Planeerimise ja otsustamise põhimõtete tundmine aitab õpilasel süstematiseerida informatsiooni iseendast, tööturu võimalustest ja seostada seda tulevikuplaanidega. Õpilane analüüsib erinevaid karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid. Õpilasel kujunevad teadmised ja oskused eesmärkide püstitamiseks, karjäärialaste otsuste langetamiseks, võimalike probleemide äratundmiseks ja nende ennetamiseks ning töö ja eraelu ühildamise tähtsusest.

Karjääriõpetuse valikkursus gümnaasiumile koosneb 35 ainetunnist.

Karjääriõpetus aitab õpilasel luua enda jaoks tervikpilt teistes õppeainetes, kursustel ja erinevates elusituatsioonides omandatud teadmistest, oskustest ja kogemustest, mis on aluseks karjääriotsuste langetamisel. Kursus keskendub õpilase adekvaatse enesehinnangu kujunemisele. Õpilane tunneb erialade, ametite ja elukutsete vahelisi seoseid ning saab aru elukesva õppe vajalikkusest. Ta oskab näha ja mõistab töömaailmas toimuvat ja on teadlik selle mõjust isikliku tööalase karjääri planeerimisele. Õpilane teadvustab oma vastutust ja on motiveeritud isiklikku karjääri teadlikult planeerima.

Kursuse konkreetne õppesisu täpsustatakse kursuse alguses õpetaja ja õpilaste koostöös. Alateemade kindlaksmääramisel, praktiliste tegevuste valimisel jne lähtutakse iga konkreetse õpperühma vajadustest, võttes arvesse, kas, kui palju ja kuidas on muud karjääriplaneerimist toetavad tegevused ning personaalne nõustamine õppekava raames sellele konkreetsele õpperühmale kättesaadavad.

1.3. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Valikkursust „Karjääriõpetus“ kavandades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, arvutiklass, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
- 7) võimaldatakse saada ülevaade erinevatest töövaldkondadest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
- 8) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine;
- 9) õpilased võivad projektide ja uurimistöö teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või eriala eelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjäärispetsialistide jt soovitudest;
- 10) luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;
- 11) õpitavad teemad seotakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguveestlusega.

Õppetegevust korraldatakse teoreetilise ja praktilise õppe raames klassiruumis või ka väljaspool seda (ettevõtete külastus, mess, infopäevad, projektid jms). Õppimise tõhusust seostatakse sellega, milliseid pädevusi on kõige enam vaja maailmas, milles tänased ja homsed õppijad elama hakkavad.

1.4. Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

- 1) klassiruum, kus on õpilasele kirjutamiseks, audiovisuaalseteks tegevusteks ja rühmatöödeks loodud vajalikud tingimused;
- 2) erinevad enese ja tööturu tundmaõppimise töölehed, küsimustikud, mõttearenduslehed;
- 3) karjääriplaneerimisalase kirjanduse kättesaadavus kooli raamatukogus;
- 4) arvutiklassi kasutamine (vastavalt vajadusele personaalseks või rühmatööks) ainetunnis ja arvuti veebist karjääriplaneerimisalase info otsimiseks (Rajaleidja.ee jt);
- 5) õppevisiidid reaalsesse töökeskkonda;
- 6) karjäärispetsialisti personaalne tugi, erapooletu ja usalduslik nõu vastavalt õpilase vajadustele.

1.6. Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

On soovitatav, et kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpimapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutsete või erialadega seotud materjalid. Selles sisalduvad õpiülesanded võivad olla tehtud kas individuaalselt või rühmatööna. Õpimapi kaitsmist saab hinnata kursuse kokkuvõtva hindena.

Õpilasele tutvustatakse valikkursuse alguses mida, millal ja mille alusel hinnatakse. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Hinnatakse:

- 1) praktilisi töid: CV koostamine, motivatsioonikiri, kandideerimise avaldus; loovtöö; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte; eneseanalüüsi kokkuvõte; isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 3) oskust asjakohast informatsiooni otsida ja analüüsida (karjääriinfo analüüsi kokkuvõte);
- 4) loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 5) teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) iseseisva analüüsi oskust;
- 7) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.

1.7. Valikaine „Karjääriõpetus“ gümnaasiumiastme ainekava seotus Orissaare Gümnaasiumi põhiväärtustega ning gümnaasiumiastme sihiseadetega.

Gümnaasiumil on nii hariv kui kasvatav ülesanne, noore ettevalmistamine toimimiseks loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse ning oma eesmärgi teadvustava ja saavutada oskava isiksusena erinevates eluvaldkondades. Kooli turvaline, positiivset ning arendavat mõju avaldav õpikeskkond toetab, avatust uuele, soodustab koostöösoovi ja -oskusi, õpetab hoolima endast ja teistest enda ümber, astma vastu vägivallale.

Gümnaasiumiastme lõpuks on õpilased iseseisvunud, saanud sotsiaalselt küpseks, neil on välja kujunenud adekvaatne enesehinnang, terviklik maailmapilt ning valmisolek elus toime tulla. Noored oskavad teadvustada ja saavutada seatud eesmärgid, välja on arenenud iseseisvad koostöö- ja õppimisoskused, kodanikuaktiivsus ja -vastutus.

Karjääriõpetuse valikaine kursus toetab õpilase enese määratlemist erinevates elurollides tulevikus: eneseteadliku isiksusena, perekonna, ühiskonna ja rahvuse liikmena. Õpilased on selgusel jõudnud oma oskustes, võimetes, huvides ning omavad valmisolekut tõrgeteta haridustee jätkamiseks kõrgkoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes, mõistavad elukestva õppe vajalikkust. Kõik, mis on tehtud mõistuse ja südamega, sillutab teed tulevikule ning on tehtud enda eduks.

2. Kursuse kirjeldus

2.1. Valikkursus „Karjääriõpetus“

Valikkursuse „Karjääriõpetus“ käigus omandab õpilane karjääri planeerimiseks vajalikud oskused ja teadmised. Ühe kursuse raames käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilases valmisolekut optimaalseks rakenduseks tööjõuturul, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks.

Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

2.1.1. Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Väljundipõhise ainekava koostamisel lähtutakse sellest, mida õppija õppeprotsessi lõpuks on omandanud ehk õppinud.

2.1.2. Valikkursuse õpitulemused ja õppesisu käsitletavate teemade kaupa

Kursust õpetades on soovitatav korraldada järgmisi õppetegevusi:

- 1) rollimängud ja teised aktiivõppe meetodid, multifunktsionaalsed meetodid;
- 2) eneseanalüüsi ja töövaldkonna tundmise küsimustike ning mõttearenduslehtede täitmine;
- 3) auditoorsed loengud või iseseisev töö veebikeskkonnas teoreetiliste teadmiste omandamiseks;
- 4) diskussioonid, väitlused;
- 5) töö karjääriinfo allikatega, info kriitiline analüüs;
- 6) essee kirjutamine;
- 7) uurimistöö koostamine (nt konkreetse töövaldkonna kohta);
- 8) intervjuu läbiviimine (nt konkreetse ametiala esindajaga);
- 9) kutsesobivustestide läbiviimine;
- 10) õppevisiidid, ettevõtete külastused;
- 11) iseseisev töö (nt erinevate tööaladega tutvumiseks);
- 12) karjääriplaani koostamine;
- 13) õpimapi koostamine;
- 14) avalik esinemine jne.

Valikkursuse „Karjääriõpetus“ raames käsitletakse kolme põhiteemat:

1) Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib enda isiksust ja kasutab eneseanalüüsi tulemusi elutee planeerimisel ja karjäärivalikute tegemisel;
- 2) on motiveeritud õppima, tunneb ja kasutab erinevaid õpistrateegiaid;
- 3) oskab analüüsida ennast kui tulevast töötajat;
- 4) oskab näha oma erinevate elurollide seost karjäärivalikutega.

Õppesisu

Isiksuseomadused: närvisüsteemi tüüp, temperament ja iseloom.

Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, motivatsioon, hoiak, emotsioonid.

Isiksuseomadused: võimed, intelligentsus, huvid, oskused (üldoskused, erioskused)

Minapilt ja enesehinnang, identiteet, refleksioon.

2. Karjääriinfo tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb tööturu suundumusi, erinevaid töövaldkondi ning on teadlik võimalustest ja nõuetest tööturul;
- 2) teab karjäärivõimalusi majandustegevusvaldkondades;
- 3) mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning vajadust pidevaks enesearendamiseks;
- 4) oskab leida infot tööturu, erialade ja õppimisvõimaluste kohta ning kasutab seda oma haridustee planeerimisel.

Õppesisu

Muutuv tööturg: tööturu olukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, ettevõtluse vormid, töösuhteid reguleerivad õigusaktid.

Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon, tööturu sooline segregatsioon, soostereotüüpide mõju elukutsevalikutele.

Majandustegevusalad, amet ja ametite rühmad, kutse ja kutseoskused, kutsestandardid, kutseelistused.

Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.

3. Planeerimine ja otsustamine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab karjääriplaneerimist kui terviklikku, järjepidevat ja elukestvat protsessi;
- 2) suudab iseseisvalt otsustada ja analüüsida otsuseid mõjutavaid tegureid;
- 3) kasutab vajaduse korral karjäärispetsialistide abi (karjäärinõustamist, tuge karjääriinfo hankimisel ja analüüsil);
- 4) on valmis teadlike karjääriotsuste tegemiseks ja isikliku karjääriplaani koostamiseks elukestva õppe kontekstis;
- 5) võtab vastutuse oma karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamiskeskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriteenused.

Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, edu, elurollid, elulaad, karjäär, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine.

1.4. Õppetegevused

Õppetegevuste valikul lähtutakse konkreetse õpperühma õpilaste vajadustest, optimeerides õppetegevused teiste õppeainete ja tunniväliste tegevustega. Soovitav on eelistada loengutele aktiivõppe meetodeid, kasutada multifunktsionaalsed meetodeid, mida on hõlbus siduda muu õppetegevusega teistes õppeainetes.

Nuputa

Matemaatika valikkursus „NUPUTA“ AINEKAVA

5. – 6. klass

Maht: 35 tundi

Üldpädevuste kujundamine õppeaines

Matemaatika õppimise kaudu arenevad matemaatikapädevuse kõrval kõik ülejäänud üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, kus õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatikute töödega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivalt suhtuma erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus.

Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse sellesisuliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskust.

Enesemääratluspädevus.

Matemaatikat õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu, ka aineolümpiaadiks valmistudes, Känguru võistlusel osaledes, reaalinetenädala üritustel osaledes võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus.

Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada materjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsingu ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Väga oluline on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse. Õpilases kujundatakse arusaam, et keerukaid ülesandeid on võimalik lahendada üksnes tema enda iseseisva mõtlemise teel.

Suhtluspädevus.

Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek erinevatel viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks, seostamiseks ja edastamiseks. Arendatakse suutlikkust formaliseerida tavakeeles esitatud infot ning vastupidi: esitada matemaatiliste sümbolite ja valemite sisu tavakeeles.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.

See tähendab matemaatiliste mõistete ja seoste tundmist, suutlikkust kasutada matemaatikat temale omase keele, sümbolite ja meetoditega erinevate ülesannete modelleerimisel nii matemaatikas kui ka teistes loodusainetes ja igapäevaelus. Matemaatikapädevus hõlmab üldist probleemi lahendamise oskust, mis sisaldab oskust probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideed analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida. Matemaatikapädevus tähendab loogilise arutlemise, põhjendamise ja tõestamise ning erinevate esitusviiside (sümbolite, valemite, graafikute, tabelite, diagrammide) mõistmise ja kasutamise oskust, suutlikkust kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike

modelite abil, kasutades ka tehnoloogilisi vahendeid ja mõõtmisriistu. Matemaatikapädevus hõlmab ka huvi matemaatika ja loodusteaduste vastu, mida aitavad tekitada nii aineolümpiaadid kui nt Känguru ja Nuputa võistlused, samuti ka reaalinete nädala üritustel osalemine.

Ettevõtlikkuspädevus.

Uute matemaatiliste teadmiseni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu: uuritakse objektide ühiseid omadusi, mille alusel sõnastatakse hüpotees ning otsitakse ideid hüpoteesi kehtivuse põhjendamiseks. Sellise tegevuse käigus arenevad oskus näha ja sõnastada probleem. Ühele ülesandele erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust. Ettevõtlikkuspädevust arendatakse mitmete eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu.

Digipädevus.

Matemaatika ja loodusteaduste õpetamine on suuresti arenenud tehnoloogia kiirele arengule, see tähendab, et teadmiseni jõudmiseks peab olema valmis kasutama uusi tehnoloogilisi vahendeid, leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle usaldusväärsust. Loogilise mõtlemise ja nuputamisesannete juures pakuvad digimängud huvitavaid võimalusi ning varieeruvust tavaõppele.

ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED:

35 tundi, iga nädal 1 tund.

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Peastarvutamine: Jaguvuse tunnused, abistavad võtted jm. 5 tundi	* suudab arvutada peast kiiresti * suudab arvutada peast veatult
Ristsõnade koostamine ja lahendamine. 5 tundi	*oskab koostada erinevaid matemaatilisi ristsõnu, koostada ning lahendada neid digivahendite abil *suudab lahendada matemaatilisi ristsõnu *tunneb ja teab uusi sümboleid ja mõisteid
Nuputamisesanded. 15 tundi	*tunneb erinevaid viise lahendamiseks *oskab kasutada uusi võtteid
Loovülesanded. 10 tundi	*tunneb ülesannete sisu ja oskab leida vajalikku lahendusvõtet *oskab leida palju erinevaid lahendeid. *saab hakkama nutivahendite kasutamisega matemaatiliste ülesannete lahendamisel.

Kasutatav kirjandus:

1. E. ja L. Pehkonen “Nüüd on minu kord”
2. E.Mitt “Nuputa I ja II”
3. Matemaatika viktoriinid V – IX klass. Avita
4. J.Ball “Arvuta arvu”
5. Nuputa võistluse ülesanded.
6. Erinevad äppid matemaatiliste nuputamisesannete lahendamiseks.

Hindamine

Valikursuse raames hinnatakse kujundava hindamise põhimõttel, analüüsides õppetöö tulemusi suuliselt ning kokkuvõtvalt arvestuslikult (A).

Kodulugu

1. Ainekava „Väike muinsusjutt“ LÕHUME, HOIAME VÕI LOOME

Valikkursus 7. - 8. kl. Maht 35 õppetundi

Kursuse lühikirjeldus:

Antud valikaine kursuse raames omandab õpilane teadmisi ajalooliste objektide tähtsusest, nende säilitamise viisidest ning võimalustest. Õpib tundma kodukoha ajaloolisi objekte ning omandab meeskonnatöö oskusi. Lisaks saab õpilane üldteadmisi kunstist ning praktilisi näpunäiteid restaureerimisest.

Õppematerjal:

Õppetöös kasutatakse õppematerjali: Elle Lepik <http://muinsusjutt.weebly.com/>

Õppesisu:

Projektülesanne konserveerimisest, restaureerimisest ja rekonstrueerimisest

Käesolevas projektis saad teada:

- mida muinsuskaitse kaitseb,
- kas varemed on kasutatud või kasulikud,
- kas ja mida tuleks ette võtta lagunevate ajalooliste hoonetega.

Lisaks õpid tundma näiteid **kodukoha, Eestimaa ja maailma ehitismälestistest** ning **külalastad** lähimat varemeis seisvat ajaloolist arhitektuuriobjekti - Maasilinn.

Rühmatööna kehatute klassiga vastasleeride esindajateks – konservaatoriteks ja rekonstrueerijateks ning esitate oma vaateid nii **väitlemise** kui **kunstitöö** kaudu.

Üks õpilane igas rühmas määratakse **vaatlejaks**, kes analüüsib rühmakaaslaste koostööoskust ja tulemuslikkust terve projekti käigus.

Projekti viimases etapis esitled valminud kunstitööd, vaatleja esitab suulise ülevaate rühmatöö kulgemisest.

1.-2. n.	Sissejuhatus teemasse, õpilastega töökava planeerimine, õpimapi loomine
3.n.	Info kogumine internetist ja teabekirjandusest
4.n.	Massiväitlemise või rollimängu meetodil rühmatöö ettevalmistamine
5.-9.n .	Õppekäik KODUTÖÖ: abimaterjali otsimine praktiliseks tööks (fotod ja joonised Maasi linnusest ja analoogidest samast perioodist / Põide kirikust ning võrdlevalt Põide või Muhu maalinnast)
10.-11.n	Massiväitlemine / rollimäng
12. n.	Loomingulise rühmatöö kavandamine
13.-20.n .	Kunstitööde teostamine
21.-22.n.	Kunstitööde tutvustamine
23 .n.	Näituse väljapanek koolis
24.n.	Grupitöö analüüsi tutvustamine
25.-29.n.	Maasilinna giidituur oma tööst lähtuvalt
30.-34.	Praktilised tööd Maasilinnal
35.n.	Arvamused ja kommentaarid kogu projekti kohta

Õppetulemus:

Valikkursuse lõpuks oskab õpilane paremini mõista, mida on väärt Maasilinna varemed, suudab seda tutvustada ka teistele huvilistele. Õpilane oskab kasutada infotehnoloogilisi vahendeid, et leida täiendavat materjali ja esitleda oma koostatud töid. Areneb väitlemisoskus ja koostööoskus. Kogu töö protsess arendab ettevõtlikkust ning toetub kooli põhiväärtustele.

Hindamine:

Kokkuvõtvalt hinnatakse õpilase tööd arvestuslikult (A) kogutud õpimapi materjali ja tunniaktiivse eest. Töö loetakse positiivselt sooritatuks, kui õpilane on osalenud kontakttundides, andnud enda poolse panuse rühmatöodes ning valminud kunstitöös.

2. Ainekava “**Kodukandi giidikoolitus põhikoolile**”

6. -7. klass

Maht: 35 tundi

1. Üldalused

Käesolev ainekava on koostatud põhikooli õpilastele vanuses 12 – 16 aastat valikkursuseks.

Kursuse maht jaotub: 20 tundi teoreetilist, 10 tundi praktilist ja 5 tundi iseseisvat tööd.

Giidikoolituse ainekava pakub õpilastele võimalust lähemalt tundma õppida paikkonna (Ida-Saaremaa) kultuuri- ja ajalugu, õpilased saavad ennast proovile panna giidi rollis.

Õpetamisel lähtutakse lõimingust teiste õppeainetega:

Geograafia:	Maailma, Euroopa, Eesti, Saaremaa kaart
Ajalugu:	Eesti ajaloo põhifaktid, Saaremaa arhitektuurilised vaatamisväärsused
Loodusõpetus:	Saaremaa floora ja fauna, looduskaitsealad
Kultuurilugu:	Saaremaaga seotud kirjanikud, kunstnikud, muusikud
Pärimuskultuur:	Saarte pärandilugu, kalendritähtpäevad
Kodanikuõpetus:	Saaremaa aktuaalsed probleemid

2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

1. Valikkursuse eesmärgiks on õpetada Ida-Saaremaa piirkonna ajalugu ja anda süvendatult teadmisi piirkonna erinevate objektide kohta.

2. Suunata õpilasi huvi tundma kultuuriväärtuste säilitamise, kaitsmise ja arendamise vastu

3. Julgustada õpilasi ennast väljendama ja esinema arendades esinemisoskust ja näitlejameisterlikkust

4. Õppima tundma, mõistma ja hindama eesti kultuuri põhiväärtusi, ajaloofakte, pärandkultuuri

5. Tekitada huvi kultuuri vastu

6. Õpetada koostama ekskursiooni kava ja läbiviimist

7. Oskab läbi viia ekskursioone Ida-Saaremaal

3. Õppetegvus

Tundides kasutatakse kaasaegseid ja traditsioonilisi meetodeid. Olulisel kohal on tööülesanded, mis seostuvad probleemsituatsioonide lahendamise, analüüsimise, prognoosimise ja otsustamisega. Selleks pakub suurepäraseid võimalusi projekt- ja

uurimusõpe. Õpilasele luuakse võimalused oma teadmisi ja oskusi praktiliselt lahendada. Tähtsal kohal on kultuuriajalooline aspekt, mida seostatakse paikkonnaga.

4. Õppesisu

Tunnid koosnevad teoreetilisest ja praktilisest osast.

Teoreetilises osas vaadatakse filme, otsitakse infot internetist, loetakse raamatuid, saadakse faktiteadmisi ja oskusteavet ekskursiooni läbiviimise kohta. Õpetatakse giidile vajaminevaid oskusi, giidi eetikat, kõnetehnikat, näitlejameisterlikkust. Praktilises osas on rollimängud, monoloog, analüüs, arutelu, giidipraktika

Õppesisu (peamised teemad ja alateemad);

1. auditoorse töö teemad nimetused ja mahud tundides 20 tundi

1. Sissejuhatus kursusele. Giidi kutse, giiditöö alused, eetika ja reeglistik. – 1 tund
2. Giid kui maakonna ja kultuuri esindaja (isiksus, teadmised, kohustused, oskused) – 1 tund
3. Kõnekultuur - 1 tund
4. Ekskursiooneelsete tegevused – giiditeksti loomine ja ekskursiooni marsruudi koostamine – 2 tundi
5. Esmaabi, kriisisituatsioonid, risk ja ohutus giiditöös – 1 tundi
6. Saare maakond eile, täna, homme. Kes on saarlased? Saare maakonna usundilugu, arheoloogia, muinasaeg, viikingid – 2 tundi
7. Saarema kuurorti ajalugu ja tänapäev – 2 tundi
8. Saaremaa merenduse ajalugu ja tänapäev – 2 tundi
9. Saarte käsitöö traditsioonid – 2 tundi
10. Saarte rahvustoidud, toidukultuur – 2 tundi
11. Saaremaa majutusteenuste liigid ja pakkujad – 2 tundi
12. Kultuurisündmused maakonnas – 2 tundi

2. Praktilise töö lühikirjeldus nimetused ja mahud tundides

1. Õppekäik Orissaare alevikus 2 tundi
2. Õppekäik Sõjavara muuseumis 2 tundi
3. Õppekäik Maasilinnas – 3 tundi
4. Õppereis Ida - Saaremaale, mikrofoni kasutamine – 3 tundi

3. Iseseisva töö lühikirjeldus

Lõputöö: Ekskursiooni kavandamine lähtuvalt eesmärgist, suunitlusest, huviväärsuste asukohast, liikumisviisist ja ajalimiidist – 5 tundi

5. Õpitulemused

1. Oskab jutustada Ida-Saaremaast kui turismimagnetist ja üksikutest objektidest
2. Oskab koostada ekskursioonikavasid, viia läbi ekskursioone ja suhelda turistidega
3. Oskab leida, korrastada ja koostada tekste paikkonna ekskursioonide kohta
4. Tuleb toime igapäevastes suhtlussituatsioonides
5. Suudab rakendada oma eeldatavaid võimeid giiditöös
6. Tunneb, mõistab ja väärtustab kultuuripärandit
7. Tunneb giidieetikat

6. Hindamine

1. Hindamine on suunatud õpilaste arengule, hinnatakse pidevalt ja süstemaatiliselt
2. Hindamise aluseks on suulised hinnangud, hindeid ei panda
3. Hinnanguid antakse nii kirjalike tööde kui suuliste arutelude eest
4. Õpilaste arengule annavad hinnangu lapsevanemad kevadisel lõputööl - ekskursioonil

Riigikaitse

Üldalused

Riigikaitseõpetus on valikaine, mille maht on kaks kursust: 35 tundi on teoreetiline osa ning teine kursus 35 tundi on praktiline väljaõpe.

Õppe-eesmärgid

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajadusel Eestit kaitsta;
- mõistab riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega;
- väärtustab kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseliidus ning selle eriorganisatsioonides;
- teab riigikaitse korraldust ja kaitseväge ülesehitust ning ülesandeid;
- teab kodanikukaitse põhimõtteid;
- tunneb huvi riigikaitse ja sõjaajaloo vastu;
- teab NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- on omandanud esmased oskused ohutuks relva käsitlemiseks, esmaabi andmiseks, kriisiolukordades käitumiseks ja tegutsemiseks;
- teab topograafia põhialuseid, orienteerub maastikul kaardi ja kompassi abil ja käitub keskkonda säästvalt.

Õppeaine kirjeldus

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilased saavad teadlikuks põhiseadusest lähtuvast riigikaitsealastest kohustustest ning ettekujutuse kaitseväeteenistusest. Õppetegevuse kaudu omandatakse riigikaitse valdkonna teoreetilised teadmised, mis kinnistatakse praktilise tegevuse kaudu. Riigikaitseõpetuse eesmärk on kujundada kodanikuteadlikkust ja valmisolekut vajadusel Eestit kaitsta.

Riigikaitseõpetuse teoreetiline kursus algab ülevaatega tänapäeva ohtudest, kriisidest ja relvakonfliktidest. Teoreetilise kursusega omandatakse esmased teadmised Eesti riigikaitsest, riigikaitse juhtimisest ja eesmärkidest, kaitseväge ja Kaitseliidu ülesehitusest, julgeoleku- ja kaitsepoliitikast ning kaitseväeteenistusest. Käsitletakse rivikorra kasutamist ning tutvutakse erinevate relvatüüpidega. Käsitletakse kodanikukaitset, esmaabi osutamist ning õpitakse looduses ilma abivahenditeta toime tulema. Õpitakse topograafiat, sh maastikul orienteerumist kaardi ja kompassi abil.

Praktiline kursus keskendub üksikisiku oskuste harjutamisele erinevates olukordades. Relvaõppes käsitletakse esmalt ohutustehnikat ja laskmist mõjutavaid tegureid, järgnevad lasketehnika ja laskeasendite harjutamine. Relvaõpe lõpeb laskmisharjutustega. Riviõppes harjutatakse seisanguid ja erinevaid liikumisviise. Topograafia praktiliste harjutustega õpitakse kasutama topograafilist kaarti, mõõtkava, leppemärke ning asimuudi võtmist kompassiga. Eraldi harjutatakse orienteerumist kompassi ja kaardiga ning muude positsioneerimissüsteemidega. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste järjekorra õppimist õnnetuspaigal, elupäästvat ja jätkuvat esmaabi.

Praktiline õpe korraldatakse välilaagrina. Riigikaitseõpetuse välilaagriga taotletakse, et õpilased omandavad praktilise kogemuse riigikaitse kursusel läbitud teoreetilistest teemadest üksikvõitleja oskuste tasemel. Harjutamise kaudu omandatakse ettekujutus üksikvõitleja oskustest, mis võimaldab tegutseda kriisiolukordades. Laagris jaotatakse õpilased jaopõhiselt gruppidesse, määratakse jaoülemad.

Õpitulemused

Riigikaitseõpetuse läbimise järel õpilane:

- on Eesti Vabariigile lojaalne kodanik, järgib demokraatlikke väärtusi ja on vajadusel valmis Eestit kaitsma;
- tunneb sõjaajaloo, sh Eesti sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ja nende mõju ning tagajärgi ühiskonna arengule ja oma lähedastele;
- teab peamisi aktuaalseid rahvusvahelisi probleeme ja nende mõju Eesti ühiskonnale ning NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- leiab vajadusel riigikaitseesse puutuvat olulist informatsiooni;
- omab esmast ettekujutust ajateenistusest ning Kaitseliidust ja selle eriorganisatsioonidest;
- tunneb rivilise liikumise, relvaõppe, sh ohutuse põhialuseid, oskab käituda kriisiolukordades, anda esmaabi;
- orienteerub iseseisvalt maastikul kaardi ja kompassiga, arvestades keskkonnakaitse põhimõtteid ja norme.
- tegutseb meeskonna koosseisus kaaslasiga abistavalt ja toetavalt.

Õppetegevus

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille abil omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, kriitilise mõtlemise, tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused. Õppeprotsessis on olulisel kohal aktiivõppe meetodid nagu arutelud, praktilised õppused, õppekäigud. Õppetegevus välilaagris toimub päevaplaani alusel.

Hindamine

Riigikaitseõpetuses hinnatakse teoreetilise kursuse käigus omandatud teadmisi, nende rakendamise oskust ja teoreetiliselt õpitu praktilist sooritamist.

Õpitulemuste kontrollimise vormid: suulise arutluse kõrval on ka kirjalikud tööd - töökaardiga, juhtumite analüüs.

Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi. Ohutustehnika testi positiivne sooritus on eelduseks praktilisel laskeharjutusel osalemiseks

Riigikaitseõpetuse I kursus

Õppesisu

I teema: Tänapäeva kriisid, sõjad ja relvakonfliktid

Õpitulemused:

Teema Tänapäeva kriisid ja relvakonfliktid läbimise järel õpilane:

- toob näiteid kriiside, konfliktide põhjustest ja tunnustest, analüüsib mõningate konfliktidega seotud arenguid;

- tunneb julgeoleku üldisi põhimõtteid ning peamisi julgeolekuga tegelevaid organisatsioone (NATO, EL, ÜRO);
- seletab mõisteid: kriis ja konflikt, sõda, küberjulgeolek, kollektiivne kaitse ja julgeolek, terrorism.

Õppesisu

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid valitud näidete toel. Kriisid. Julgeoleku riskid ja ohud. Konflikti arengufaasid ja tunnused. Sõja mõiste. Rahvusvaheline julgeolek 20. sajandil. Kaasaegsed rahvusvahelised konfliktid ja nende ohjamine. NATO ja Euroopa Liit. Kollektiivne kaitse. Rahvusvaheline terrorism. Rahvusvahelised rahuoperatsioonid, rahvusvahelise sekkumise põhjused ja tagajärjed.

II teema: Eesti sõjaajalugu

Õpitulemused:

Teema Eesti sõjaajalugu läbimise järel õpilane:

- oskab nimetada Eesti ja Euroopa sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ja nende põhjuseid maailma ajaloo kontekstis, analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega;
- teab, kes olid järgmised ajaloolised isikud ja iseloomustab nende tegevust, J. Laidoner, J. Kuperjanov, J. Pitka.

Õppesisu:

Sõjaajaloo mõiste ja sõjateoreetiline mõte. Sõda. Sõjandus.

Sõjanduse osa ühiskonna ajaloos. Sõda kui ühiskonna „loomulik seisund“. Sõdade põhjused. Suhtumise muutumine sõjapidamisse. Sõjapidamisviisid vana- ja keskajal. Palgaväe teke. Alalised armeed. Sõjapidamise muutumine.

Eesti sõjaajalugu üldise sõjaajaloo kontekstis. Ristisõdade ajastu ja muistne vabadusvõitlus. Eestlaste sõjaline organisatsioon muinasajal. Malev. Suurriikide võitlused Vana-Liivimaa pärast. Saja-aastase sõja sündmused Eestis (1558-1661). Põhjasõda ja selle tagajärjed. Eesti ala liitmine Vene impeeriumi koosseisu. Eesti iseseisvuse süünd. Rahvusväeosad. Vabadussõda 1918–1920. Kooliõpilaste roll Vabadussõjas. Tartu rahu. Teine maailmasõda ja Eesti. Eestlased Saksa armees ja Punaarmees. Soomepoisid. Metsavendlus.

Eesti riigikaitse taastamine. Valikud Eesti riigikaitse taasloomisel. Eesti riigikaitsepoliitika kujunemine ja riigikaitsestruktuuride peamised suunad ja olulisemad sündmused.

III teema: Eesti kaitsepoliitika. Eesti osalemine NATO-s

Õpitulemused

Teema Eesti kaitsepoliitika. Eesti osalemine NATO-s läbimise järel õpilane:

- teab kohustusi riigi kaitsmisel;
- teab Eesti riigikaitse eesmärki, üldist korraldust
  - teab Eesti kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ja Euroopa julgeoleku kontekstis;
- teab Eesti peamisi julgeolekuriske, teab ja kirjeldab erinevaid hädaolukordi;

Õppesisu

Eesti riigikaitse eesmärk. Riigi kaitsevõime. Riigikaitse eesmärk, üldine korraldus ja juhtimine alusdokumentide põhjal: põhiseadus, julgeolekupoliitika alused, sõjalise kaitse strateegiline kava, rahuaja riigikaitse seadus, sõjaaja riigikaitse seadus.

Riigikaitse korraldus. Erinevate institutsioonide roll riigikaitse juhtimises. Ühiskonna kaasatus riigikaitsetesse ja erinevate elualade seotus riigikaitsega. Kodaniku osalemine riigikaitsetes.

Eesti julgeolekuriskid. Sõjalised konfliktid, väline surve, asümmeetrilised ohud: terrorism, keskkonna ja küberriskid. Majandusriskid.

NATO. Kujunemine. Kollektiivkaitse põhimõte. Eesti osalemine NATO-s.

IV teema: Eesti Kaitsejõudude struktuur ja ülesanded. Eesti kaitseväge ja kaitsealiidu sümbolika ja traditsioonid

Õpitulemused

Teema Eesti Kaitsejõudude läbimise järel õpilane:

- tunneb kaitseväge ja kaitsealiidu ülesehitust;
- teab riigikaitsetes vabatahtlikuna osalemise võimalusi.
- tunneb ära kaitseväge vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid;

Õppesisu

Eesti kaitsejõud: kohustuslik ajateenistus, lepinguline tegevteenistus, üldine reservteenistus jne.

Eesti kaitseväge. Kaitseväge struktuur ja ülesanded. Kaitseväge juhtimine. Kaitseväge õppeasutused.

Kaitsealiit. Kaitsealiidu ülesehitus ja ülesanded. Kaitsealiidu sõjaväeline ja kollegiaalne juhtimine.

V teema: Kaitseväeteenistus

Õpitulemused

Teema Kaitseväeteenistus läbimise järel õpilane:

- omab ettekujutust ajateenistusest ja ajateenija õigustest, kohustustest ning kaitseväge distsipliinist;
- omab ettekujutust kaitseväelase elukutsest ja üldteadmisi teenistusest reservis;
- teab mida toob endaga kaasa riigikaitsealaste kohustuste eiramine ja oskab hinnata tagajärgi;

Õppesisu

Kaitseväeteenistuse liigid. Kaitseväeteenistuskohustus. Kutsealune, reservväelane, kaitseväelane, ajateenija, kaadrikaitseväelane. Kaitseväge distsipliin.

Kutsealusena arvele võtmine ja tegevteenistuskõlblikkuse määramine. Kaitseressursside Amet. Ajateenistusse kutsumisega kaasnevad dokumendid. Kaitseväeteenistuse komisjon. Arstlikud komisjonid. Ajapikendus ja ajateenistusse kutsumisest vabastamine. Ajapikenduse andmine haiguse või tervisehäire tõttu. Ajapikenduse andmine perekondlikel ja majanduslikel põhjustel, hariduse omandamiseks, kandideerimiseks või valitaval ametikohal töötamiseks. Ajapikenduse lõppemine. Ajateenistusse kutsumisest vabastamine.

Ajateenistusse kutsumine. Ajateenistuse kestus. Kutsealuse kutsumine ajateenistusse.

Asendusteenistusse kutsumine. Ajateenistuse asendamine asendusteenistusega. Asendusteenistuselase teenistuskohut. Asendusteenistuse kestus. Teenimine asendusteenistuses.

Ajateenistus. Ajateenija õigused ja kohustused. Ajateenistuse korraldus. Väljaõpe. Distsipliin. Kaitseväelase elukutse. Väljaõpe, haridus, teenistuskäik (sh missioonid), karjäärivõimalused. Teenistus reservis. Reservi ja erru arvamine. Reservväelase kohustused. Valmisoleku reserv ja valmidusreserv. Osavõtt õppekogunemisest. Tegevteenistus mobilisatsiooni korral. Osalemine Kaitseliidu tegevuses.

VI teema: Riviõpe

Õpitulemused

Teema Riviõpe läbimise järel õpilane:

- teab ja oskab rivivõtteid ja tunneb käsklusi;
- tegutseb organiseeritult jao ja rühma koosseisus;

Õppesisu

Rivikord. Praktiline riviõpe. Rivi. Viirg. Kolonn. Ülema ja kaitseväelase kohustused enne rivistumist ja rivis. Rivikord väljaõppe läbiviimisel. Rivi juhtimine. Käsklus.

Üksikõuduri riviõpe. Seisang ja Tervitamine. Liikumine ja peatumine.

Jagu koondrivis. Jao kogunemine joonele. Jao kogunemine kolonni. Liikumine rivis. Rivi ette kutsumine.

Rühma koosseis. Rühma kogunemise viisid.

VII teema: Relvaõpe.

Õpitulemused

Teema Relvaõpe läbimise järel õpilane:

- tunneb ja järgib ohutusnõudeid tulirelva kasutamisel; käitub lasketiirus turvaliselt, teab ohutuid relva hooldamise põhimõtteid;
- teab lasu sooritamist mõjutavaid tegureid;
- võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmise tehnikat;

Õppesisu

Relv: relva mõiste, relva kandmisega seotud tavad ja väärtushinnangud. Relva käsitlemine ja hooldamine.

Ohutusnõuded: Üldohutusnõuded relvaga ümberkäimisel. Ohutusnõuded relva ja laskemoona käsitlemisel.

Tiirilaskmine: laskmine õhkrelvast või matkemudelil, hingamise ja lasu päästmise tehnika, laskeasendid: pikali, põlvelt ja püsti. Relvatugi. Laskekäsklused lasketiirus. Käsklus "TULI SEIS!".

VIII teema: Topograafia ja orienteerumine

Õpitulemused

Teema Topograafia ja orienteerumine läbimise järel õpilane:

- teab, mis topograafilisi kaarte ja mis eesmärgil Eesti Kaitseväes kasutatakse;
- määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse ümber; mõõdab pabeririba kasutades kaugusi ning hindab maastikul silma järgi erinevaid kaugusi; analüüsib topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte. Määrab objektide vahelisi ruumilisi seoseid;

- määrab kaardil malli abil direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi koordinaadid;
- orienteerib maastikul kompassi abil kaardi ning orienteerub kaardi ja kompassi abil vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul mööda etteantud marsruuti; tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid;

Õppesisu

Topograafia sissejuhatus. Üldmõisted. Kaardi mõõtkava. Kaardi leppemärgid. Leppemärkide jaotus: punkt-, joon- ja pindleppemärgid. Kaardi reljeef. Reljeefi erinevad vormid ja nende iseloomustus.

Kompass, magnetiline asimuut ja direktsiooninurk. Kaartidel kasutatavad põhjasuunad. Magnetiline asimuut. Kompass ja selle kasutamine.

Kaardi orienteerimine, maastikul orienteerumine, käsi GPS-i kasutamine. Kaardi orienteerimine: kompassi, joonobjekti, punktorientiiri, taevakehade järgi. Asimuudi määramine maastikul ja selle järgi liikumine. Orienteerumine maastikul. Orienteerumine pimedas.

IX teema: Esmaabi välitingimustes

Õpitulemused

Teema Esmaabi läbimise järel õpilane:

- hindab olukorda õnnetuse korral, teab abi kutsumisel ja abiandmisel õiget tegutsemisjärjekorda ning oskab kasutada erinevaid kannatanu transpordi võtteid;
- ennetab ohtusid ja kaitseb ennast ja abivajajaid võimalike ohtude eest;
- teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ja oskab neid kasutada;
- tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;
- oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Tegutsemine õnnetuse korral. Ohu hindamine ja ohutuse tagamine, päästmine otsesest ohust, sh „rautek“ haaret kasutades. Kannatanu seisundi hindamine: teadvuse, hingamise, vereringe kontroll. Tegevuste järjekord kannatanu esmasel ülevaatusel. Sündmuskoha tähistamine. Elupäästev esmaabi. 112-abikutse. Jätkuv esmaabi. Kiirabi. Haigla.

Elupäästev esmaabi. Elustamise ABC. Elupäästev esmaabi traumakannatanule. Suure välise verejooksu sulgemine abivahenditega ja abivahenditeta. Hingamisteede vabastamine ja vabana hoidmine. Teadvuse tasemed, teadvusetuse põhjused. Teadvuseta kannatanu abistamine. Šoki mõiste, liigid, esmaabi.

Esmaabi vigastuste ja haigestumiste korral. Sobivad asendid erinevate vigastuste ja haigestumiste korral. Esmaabi krambihoo korral. Epilepsia. Insult. Südamelihase infarkt. Luumurrud, liigesetraumad. Liittraumad. Elektriõnnetused. Termilised traumad: põletused, päikesepiste, kuumarabandus, kuumakurnatus, külmumine, alajahtumine (hüpotermia). Uppumine. Mürgistused. Maohammustus. Putukate pisted. Võõrkeha hingamisteedes.

X teema: kodanikukaitse

Õpitulemused

Teema Massihävitusrelvad ja kodanikukaitse läbimise järel õpilane:

- tunneb kodanikukaitse põhialuseid ja eesmärke ning oskab tegutseda hädaolukorras;

- oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral;

Õppesisu

Kodanikukaitse. Põhimõtted.

Riigikaitseõpetuse II kursus. Praktiline õpe välilaagris.

Õppesisu

Välilaager toimub lihtsustatud ja lühendatud sõdurioskuste kursuste kavade alusel. Kõik praktilised harjutused toimuvad grupis. Teoreetilisi teadmisi harjutatakse ja kinnistatakse tegevuse käigus. Eesmärgiks on tutvuda kaitsevälise rutiini ja päevaplaaniga.

I teema: Riviõpe

Õpitulemused

Teema Riviõpe läbimise järel õpilane:

- tegutseb ühtse meeskonnana organiseeritult jao ja rühma koosseisus;
- saab aru sõjaväelisest rivikorrast ning oskab esmaseid rivivõtteid paigal ja liikumisel kolonnis;

Õppesisu

Praktiliste harjutuste vahe-etapid algavad ja lõpevad rivikorras, mille käigus omandatakse üldised oskused meeskonnatöös rivis.

II teema: Isiklik ja rühmavarustus

Õpitulemused

Teema Isiklik ja rühmavarustus läbimise järel õpilane:

- tunneb ning oskab kasutada üksikvõitleja ja allüksuse üldvarustust ja teab selle otstarvet.

Õppesisu

Õpitakse tundma üksikvõitleja ja rühmavarustust, selle otstarvet, praktilist kasutamist ja hooldamist.

III teema: Rännak üksuse koosseisus ja üksikvõitleja liikumine maastikul

Õpitulemused

Teema Rännak üksuse koosseisus ja üksikvõitleja liikumine maastikul läbimise järel õpilane:

- oskab liikuda päeval ja öisel ajal jalgsi rännakukolonnis ja üksikvõitlejana maastikul.

Õppesisu

Õpitakse tundma ja harjutatakse erinevaid liikumisviise üksuse koosseisus ja üksikvõitlejana ümberpaiknemisel, kasutatakse käemärke ja harjutatakse tegevusi nende alusel.

IV teema: Välilaagri püstitamine ja eluolu välitingimustes.

Õpitulemused

Teema Välilaagri püstitamine läbimise järel:

- tunneb kaitsevääelist rutiini ja päevaplaani;
- täidab erinevaid ülesandeid välitingimustes jao koosseisus majutusala püstitamisel;
- valmistab ette ja lõpetab väljaõppe laagri vähendades väljaõppe tegevuse mõju loodusele, sh hoides ära reostuse ja metsatulekahju;

Õppesisu

Harjutatakse üksuse majutuse korraldamist välitingimustes, paiknemisala ettevalmistamist, telkide püstitamist, söögi- ja hügieenialade ettevalmistamist.

V teema: Toitlustamine ja hügieen välitingimustes

Õpitulemused

Teema Toitlustamine ja hügieen välitingimustes läbimise järel õpilane

- tunneb ja täidab välitingimustes toitlustamise ja hügieeni reegleid.

Õppesisu

Harjutatakse toitlustamise korraldamist välitingimustes koos sooja toidu ettevalmistamise ja 24h kuivtoidupakkide kasutamisega.

VI teema: Orienteerumine maastikul

Õpitulemused

Teema Orienteerumine maastikul läbimise järel õpilane:

- orienteerub kaardi ja kompassi abil vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul;
- määrab kaardil direktsiooninurga, maastikul kompassi järgi asimuudi ja koordinaate;
- orienteerib maastikul kompassi abil kaardi ning liigub mööda etteantud marsruuti;
- tunneb öist orienteerumist piiravaid tegureid.

Õppesisu

Harjutatakse kaardi ja kompassi tundmist vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul, oma asukoha määramist, kauguste määramist ja objektidele osutamist erineval maastikul ning erinevas valguses.

VII teema: Varjumine ja varjatud liikumine maastikul

Õpitulemused

Teema Varjumine ja varjatud liikumine maastikul läbimise järel õpilane:

- tunneb ja kasutab peamisi moondamise ja varjatud liikumise võimalusi erineval maastikul ja erinevas valguses.

Õppesisu

Harjutatakse erinevaid moondamise ja varjatud liikumise võimalusi. Õpitakse tundma, miks asjad on nähtavad erinevas keskkonnas ja valguses.

VIII teema: Esmaabi välitingimustes

Õpitulemused

Teema Esmaabi välitingimustes läbimise järel õpilane

- oskab tegutseda hädaolukorras; tunneb ja kasutab üldiseid esmaabi võtteid, elustamise põhimõtteid ja välioludes ellujäämist, oskab kutsuda abi;

- teab ja oskab kasutada erinevaid kannatanu transpordi võtteid;
- tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;
- oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Harjutatakse üldisi esmaabi võtteid ja elustamist, õpitakse tundma välioludes ellujäämise põhitõdesid.

IX teema: Relvaõpe ja ohutustehnika

Õpitulemused

Teema Relvaõpe ja ohutustehnika läbimise järel õpilane:

- tunneb ja järgib relvadega ümberkäimise ohutustehnika eeskirju ja nõudeid,
- võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmise tehnikat;
- käitub lasketiirus turvaliselt vastavalt laskmiskäsklustele;
- sooritab ohutult tiirilaskmise praktilisi harjutusi juhendaja kontrolli all.

Õppetegevus

Õpitakse tundma Kaitseliidus kasutusel olevaid käsitulirelvi. Harjutatakse erinevaid laskeasendeid. Õpitakse tundma ohutustehnikat. Osaletakse praktilisel laskeharjutusel juhendaja kontrolli all.

X teema: Kodanikukaitse

Õpitulemused

Teema Kodanikukaitse läbimise järel õpilane:

- oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral:

Õppetegevus

Õpitakse tundma tegutsemist erinevate ohtude korral ja kasutama esmaseid kaitsevahendeid.

Suhtlemispsühhologia

Valikkursus SUHTLEMISPSÜHHOLOGIA

Gümnaasiumi valikaine

Õppeaine maht: 35 tundi

1. Eesmärgid:

Õppida tundma inimkäitumise ja tunnetusprotsesside põhiolemust läbi teoreetilise teadmise ja praktilise kogemuse.

Analüüsida oma suhtlemisoskuste tugevusi ja leida arenguvõimalusi.

Praktiseerida erinevaid suhtlemistehnikaid.

2. Õppemeetodid:

Loeng – õppemeetod, kus õpetaja on lektori ja õpilased kuulaja rollis (sisaldab selgitusi aine näitlikustamiseks, rühmavestlusi, diskussioone ja väitlusi eesmärgiga käsitletavat teemat kriitiliselt analüüsida, oma seisukohta sõnastama ja väljendama jne.)

Suhtlemisharjutused – rühmatöö või väitlus, kus osalejad üheaegselt õpivad vaatlusalust probleemi või teemat tundma ning katsetavad erinevaid käitumisviise.

Erinevad aktiivõppemeetodid uue info ja tõhusate õppimisoskuste praktiliseks omandamiseks.

Iseseisev töö – tähendab õpilase iseseisvat sisulist tööd kirjandusega õpetaja poolt etteantud tööjuhendi alusel. Iseseisva töö juhend sisaldab õpetajapoolsete nõuete kirjeldust töö vormi ja mahu, esitamise aja jms kohta.

3. Õpitulemused:

Õpilane mõistab suhtlemise sisu ja põhiprotsesse

Õpilane õpib paremini tundma iseennast

Analüüsib suhtlemise käigus toimuvat ning rakendab seda oma suhtlemisoskuse parandamiseks

Tunneb põhilisi suhtlemistehnikaid ning kasutab suhtlemissituatsioonides

Tunneb psühholoogilisi grupiprotsesse ning rakendab neid teadmisi meeskonnatöös

4. Õppeaine sisu

TUND

TEEMAD

1.-4. Sissejuhatus. Miks suhtlemisoskus on vajalik. Millest koosneb suhtlemine. Suhtlemise komponendid. Tähtsamad suhtlemisoskused. Minapilt ja enesehinnang. Harjutused.

5-6. Kuulamine ja kuulmine. Suhtlejate rollid. Alustamine. Kontakt. Esmamulje. Toetav ja julgustav kuulamine. Ukseavajad. Tähelepanu. Info teisenemine suhtlemises.

7.-8. Aktiivne kuulamine. Vaikne kuulamine. Peegeldamine, ümbersõnastamine. Empaatiline kuulamine. Terviklik arusaamine, täpsustamine. Tagasiside. Suletud ja avatud küsimused.

9.-10. Probleemid kuulamisega ja kuulamisel. Ignoreerimine. Pseudokuulamine. Kuulamistõkked. Suhtlemise lõpetamine. Lõpumulje efekt.

11.-12. Meeskonnatöö. Grupp ja meeskond. Grupi arengu etapid. Rollid grupis. Rolliootused, rollikujutlused. Meeskonnatöö oskused. Hea meeskonnatöö tunnused. Mina meeskonnaliikmena.

13.-14. Enesetaju. Eneseavamine. Eneseavamise plussid. Eneseavamistõkked. Eneseväljendus. Tõhusa eneseväljenduse reeglid. Transaktsionaalne analüüs.

15.-16. Kehakeel. Liigutused: näoilme, zhestid, kehahoiak, hingamine. Emotsioonide väljendamine. Ruumisuhted. Hääletoon. Parakeel ja metasõnumid.

17.-20. Konflikti vältimine ja lahendamine. Konfliktide olemus ja põhjused. Konfliktide avaldumise liigid. Konflikti lahendamise astmed. Konflikti tagajärjed.

21.-22. Enesekehtestamine. 3 käitumisviisi. Kehtestav käitumine. Kolmeosaline kehtestav sõnum. Kehtestava käitumise võimalused. Manipulatsiooniga toimetulek. "Ei" ütlemine.

23.-24. Motivatsioon. Vajaduste püramiid. Motivaatorid. Motivatsiooni tähtsus. Sisemine ja väline motivatsioon. Enesemotivatsioon. Kuidas ennast motiveerida.

25.-26. Ajajuhtimine. Ajamaatriks. Ajaraiskajad. Eesmärgistamine ja planeerimine. Päevaplaan.

27.-28. Intervjuu. Kuidas intervjuul käituda. Kuidas intervjuuks valmistuda. Kuidas jätta head muljet. Kuidas endast rääkida.

29.-31. Stress. Eustress ja distress. Mõtete nõiaring. Stressorid. Stressi tagajärjed. Stressiga toimetulek. Positiivne mõtlemine.

32.-35. Loov mõtlemine. Mis on loovus. Milleks on loovust vaja. Ajurünnaku meetod. Loovuse arendamine. Harjutused.

5. Hindamine:

Hindamine toimub õppetöö käigus:

kirjalike tööde vormis;

praktilise tegevuse alusel tundides;

järelevastamine toimub õpetajaga kokkulepitud ajal vähemalt 2 nädala jooksul peale kursuse lõppemist.

positiivse lõpphinde saamiseks tuleb kõik tööd sooritada hindele "Arvestatud".

Lõpphinde kujunemine:

praktiline suhtlemine tundides ja tundidest osavõtt 30%,

kirjalikud tööd 70%.

6. Õppekirjandus:

Soovitav kirjandus:

Kidron, A. (2004). *Suhtlemine*. Kirjastus Mondo
McKay, M. (1999). *Suhtlemisoskused* Campbell, R. (1996).
Meie teismeline. eestikeelne tõlge Tallinn: Logos.
Kidron, A. (1986). *Suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Valgus.
Unt, I. (2005). *Tulemuslikud läbirääkimised*. Äripäeva Kirjastus
Teiverlaur, M. (1998). *Depressiooni ABC*. Majandusõiguse ja Poliitika Instituut.
Goliszek, A. (1997). *Kuidas juhtida stressi 60 sekundiga*. Kirjastus Ilo.

7. Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) mõistab inimese taju, tähelepanu, mälu, õppimise, mõtlemise, emotsioonide, motivatsiooni, isiksuse, vaimsete võimete ja sotsiaalsete protsesside põhilisi seaduspärasusi ning tunneb neid enda ja teiste käitumises;
- 2) teab psühholoogias kasutatavaid põhilisi uurimismeetodeid ning eristab teaduslikku teadmist tavateadmisest;
- 3) tunneb igapäevaelus kasutusel olevaid psühholoogiaga seotud mõisteid;
- 4) oskab rakendada psühholoogia seaduspärasusi enda õppimise analüüsimisel ja õpioskuste arendamisel;
- 5) mõistab inimeste erinevuste päritolu ja individuaalsust ning väärtustab individuaalseid ja kultuurilisi erinevusi;
- 6) analüüsib põhiliste sotsiaalsete protsesside mõju inimese käitumisele igapäevaelus.

Koorilaul

Valikkursus „KOORILAUL“ ORISSAARE GÜMNAASIUMIS

Kursuse maht: 70 tundi õppeaastas, (2 kursust), järjepideva õppe korral võimalus läbida 6 kursust.

Eesmärgid: Eesmärkidelt ja sisult toetub koorilaulu ainekava gümnaasiumi muusikaõpetuse ainekavale, olles kunstivaldkonna aineid toetavaks ja süvendavaks valikaineiks. Koorilaulu valikainega gümnaasiumiastmes taotletakse tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujunemist ning tunde- ja mõttemaailma rikastamist. Koosmusitseerimise kaudu teadvustatakse ja süvendatakse õpilase isiklikku suhet muusikasse – läbi laulmise ja pillimängu, toetatakse põhikoolis omandatud muusikalise kirjaoskuse rakendumist Tähtsustatakse ja teadvustatakse ühislaulmist ning koorilaulu kui rahvuslikku kultuuritraditsiooni.

Süsteemiliselt õpitakse tundma ja väärtustama maailma ja eesti vokaalset muusikapärandit; kujundatakse arusaam muusikast kui rahvaste vahelisest suhtlemiskeelest.

Laulmisel süvendatakse huvi ühislaulmise vastu; lähtutakse eri ajastutest, erinevatest stiilidest ja rahvastest ning kaasaegsest laulurepertuaarist. Erinevate ajastute muusika kuulamise kaudu kujundatakse teadlikku ja kriitiliselt mõtlevat muusikakuulajat ning kontserdikülastajat.

Koorilaulu ainekava toetab järgmiste kunstipädevuste saavutamist:

Gümnaasiumilõpetaja:

1. hindab muusikat kui kultuuriväärtust eetiliste tõekspidamistega indiviidi ja ühiskonna arengus; peab muusikat igapäevase elu ja kultuuri loomulikuks osaks ja omab väljakujunenud valmisolekut **ühiseks** muusikategevuseks;
2. omab tervikpilti kultuuri arengust ning oskab mõista ja hinnata erinevaid kultuure; näeb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid; mõistab, et muusikamaailm on mitmekesine ja muutuv ajas, kohas ja erinevates kultuurides;
3. oskab muusikat kriitiliselt ja valivalt kuulata ning hinnata, orienteerub kultuuri-maastikul ning suudab väljendada oma seisukohti ja emotsioone;
4. rakendab omandatud muusikateadmisi ja -oskusi muusika analüüsimisel ja musitseerimisel; teostab enda loomingulisi ideid ning väärtustab kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi;

5. omandab teadmisi heliloojate loomingust ühislaulmise kaudu;
6. rikastab enda tundeelu muusikaelamuste kaudu: külastab kontserte ja muusikalavastusi, oskab neid analüüsida, oma seisukohti põhjendada ja argumenteerida.
7. tunneb huvi eesti laulu- ja tantsupeo traditsiooni vastu ning osaleb koori(de)ga laulupeo liikumises;
8. teadvustab ennast läbi koorilaulu kultuuritraditsioonide ja Eesti rahvuskultuuri olulise kandjana

Koorilaulu ainekava toetab kunstiainete valdkonna üldpädevuste omandamist

Kultuuri- ja väärtuspädevust seoses oma maa laulukultuuri, Euroopa ja maailma laulupärandi tundmaõppimisega ning selle seoseid nüüdiskultuuriga. Taotletakse kultuuri jätku-suutlikkuse mõistmist.

Õpipädevust läbi oskuse kasutada ainespetsiifilist keelt (noodikiri) info vastuvõtuks, tõlgendamiseks, edastamiseks ja talletamiseks. Kriitilis-loova mõtlemise kujunemist läbi laulmise ja muusika kuulamise.

Enesemääratluspädevust läbi õpilase poolt sooritatud vokaalsete ülesannete eneseanalüüsi kaudu. Laulmisega kujundatakse valmisolekut end muusika kaudu väljendada ning luuakse eeldused elukestvaks tegelemiseks koorilauluga.

Ettevõtlikkuspädevust kooritöö organiseerimise praktiliste tegevuste kaudu, milles lauljatel on võimalus oma ideid genereerida, olemasolevaid ressursse hinnata, eesmäärke püstitada ning tegevusi kavandada ja lõpuni viia. Tähtis on üksiku laulja initsiatiiv ja panus koori töösse ning vastutus oma valikute, otsustuste ja endale võetud kohustuste eest.

Sotsiaalset ja kodanikupädevust kujundatakse laulmises oma tunnete ja seisukohtade väljendamise teel. Õpitakse arvestama kaaslaste ideedega, ollakse valmis neid ühiselt arendama ja ellu viima ning probleemidele lahendusi leidma. Ühine laulmistegevus kasvatab sallivust, kollektiivset mõtlemist erinevate arvamuste, ideede ning loominguliste lahenduste mitmekesisuse suhtes.

Suhtluspädevust saavutatakse erinevate laulutekstide mõistmise ja tõlgendamise läbi ning nende lahtiseletamisel enda selge ja asjakohase väljendamise teel nii suuliselt kui ka kirjalikult.

Digipädevuse arendamiseks kasutatakse erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid, sh äppe, mille abil saab noodikirja lugemist arendada kui ka erinevaid instrumente tundma õppida, ning lauluoskust arendada.

Koorilaulu lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Koorilaul on tihedalt seotud inimtegevuse valdkondade ning ajastu mõtteviisidega. Inimeseks olemine, sotsiaalsed suhted ja maailm avaldub oma erinevates vormides koorilaulu aines ning on seeläbi seotud kõigi ainevaldkondadega.

Läbi koorilaulu õpitakse tundma eri ajastute eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi ning nende seotust sotsiaalsete, majanduslike, ideoloogiliste, tehnoloogiliste jm mõjutajatega.

Ühiselt teiste ainetega toimib koorilaulu laulmisega maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja väärtustamine, isiklike seisukohtade, väljendus- ja põhjendusoskuste kujundamine ning salliv suhtumine kaaslaste eriarvamustesse ja loomingulistesse katsetustesse.

Koorilaulus on võimalik teha koostööd teiste ainete ja ainevaldkondade piire ületavate õppeprojektide kaudu.

Õppeaine kirjeldus:

Õppetegevust kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate temadega.

Koorilaul kasutab laiendatud õpikeskkonda: õppekäigud kontsertidele, laululaagritesse, laulupeole, festivalidele, konkurssidele, teatritesse, muuseumidesse, stuudiosse, muusikakoolidesse, kontserdisaalidesse jm.

Koorilaulu töövormideks on koorilaulu tund, laululaager, nädalalõpu proov, koorilaulu töötuba ja laulupeo eelproov. Piisavate õppetundide arvu korral võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilase kujunemist aktiivseks ning iseseisvaks õppijaks, kes arvestab kaaslastega ning väärtustab koostööd.

Repertuaari valikul arvestatakse eakohasust, õpilaste huve ja esinemisvajadusi. Repertuaari leidmisel arvestatakse õpilaste individuaalsust, võimekamad õpilased saavad võimaluse osaleda koori töös solistidena või ansamblitena. Pillioskusega õpilasi kasutatakse koori saatmisel ja koostöös saateansamblitega. Rakendatakse põhikoolis õpitud pillimänguoskusi (Orffi instrumentarium, plokkflööt, 6-keelne väikekannel, akustiline kitarr) ning avardatakse musitseerimisvõimalusi nii individuaalselt kui ka erinevates pillikoosseisudes.

Võimaluse korral arvestab koorijuht õpilaste ettepanekutega õppetöö kavandamisel ja repertuaari valimisel ning kaasab õpilasi erinevate muusikaürituste korraldamisel.

Aine integreerub teiste loovate võimekusainetega – kunstiõpetus, sport, muusikaõpetus, keeled, kirjandus. Selleks võetakse ette kooriproovi väliselt vastavaid tegevusi (sportmängud,

kunstiline tegevus, loengud, tantsuseminarid, erakorraline keeleõpe, grupitööd organisatsiooniliseks tegevuseks jne.)

Laulude õpetamisel rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka tänapäevaseid infotehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid; õppemetoodika on mitmekesine ja tänapäevane.

Koorilaulu aruandevormideks on esinemine, kontsert, festival, konkurss, kategooriasse laulmine, laulupidu. Õpilane on kohustatud koorilaulu valikainega liitumisel eelpool nimetatud tegevustes osalema.

Õppetöö edukal läbimisel saab õpilane õpperaamatusse arvestuse. Arvestuse tingimused ja hindamise põhimõtteid sätestatakse koorilaulu valikaine hindamisjuhendis.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid:

Koorilaulu ainekava läbimisega gümnaasiumi lõpetaja:

1. väärtustab koorimuusikat kui olulist osa inimkonna kultuurist, teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana;
2. osaleb kohalikus ja riigi muusikaelus ning kujundab valmisoleku elukestvaks muusikaharrastuseks;
3. mõistab ja väärtustab kooriliikumise ning laulupidude sotsiaalpoliitilist olemust ja muusikahariduslikku tähendust;
4. rakendab ning arendab musitseerimise kaudu oma teadmisi, muusikalisi võimeid ja oskusi;
5. valdab põhiteadmisi ajastute ja maade muusikast ning kultuuride arengust;
6. rakendab loovust muusikalises eneseväljenduses;
7. oskab muusikat kriitiliselt kuulata, analüüsida ja tõlgendada ning selle üle arutleda;
8. teadvustab ja järgib intellektuaalse omandiga kaasnevaid õigusi ja kohustusi;
9. kasutab nüüdisaegseid infotehnoloogiavahendeid.

Õppesisu:

1. hääleseade kooris, grupis ja individuaalselt;
2. laulmis- ja hingamistehnikate omandamine;
3. kaanonite, a' capella ja saattega 3-, 4-, ja enamhäälsete koorilaulude laulmine;
4. tähtpäevadeks ja temaatilisteks sündmusteks olulise ja vajaliku repertuaari läbimine (jõulud, kevadpidu, Eesti Vabariigi aastapäev jne.);
5. laulupeo repertuaari omandamine, laulupeo protsessis osalemine;
6. suurvormide laulmise kogemuse saamine;

7. osalemine erinevates kooriprojektides, töötubades, rahvusvahelistel festivalidel ja konkurssidel.
8. erinevate laulude kaudu koolis õpitavate keelte kasutamine (inglise, saksa, vene) ja uutega tutvumine (ladina, itaalia, hispaania jm);
9. lavalise käitumise põhimõtete omandamine ja nende kasutamine praktikas;
10. õpilaste isikupärase esinemisoskuse kujundamine ja ettevõtlikkuse suunamine tegevusi planeerides ning korraldades.
11. silmaringi ja teadmiste avardamine kontsertide, muusikaetenduste ja õppekäikude kaudu.

Koorilaulu aine kaudu saavutatavad õpitulemused gümnaasiumis:

1. teadmiste ja muusikalise kirjaoskuse rakendamine muusitseerimisel, muusikalise mälu arendamine;
2. laululise hingamistehnika omandamine;
3. vokaalse võimekuse kujundamine;
4. häälehoiu tutvustamine, esmaabi hääle kahjustumisel;
5. harmooniataju arendamine;
6. pillimängu rakendamine muusitseerides;
7. töö artikulatsiooniaparaadiga, diktsiooni arendamine;
8. dünaamikaelementide valdamine vokaaltehnika kaudu ;
9. erinevate muusikastiilide tajumine ja võimetekohane valdamine;
10. sotsiaalse ladusa suhtluse võimaldamine;
11. isetegemise ja organisatsioonis käitumise õppimine;
12. esinemiskogemuse ja lavalise käitumise omandamine.
13. kultuurilise mitmekesisuse tundmaõppimine ning väärtustamine;
14. rahvusliku ja kohaliku kultuuritraditsiooni edasikandmine ning kultuurilise ja rahvusliku identiteedi kujundamine.
15. sotsiaalsete, eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujundamisele ning avatud ja kriitiline suhtumine erinevatesse kultuurinähtustesse.
16. aktiivne osalus ühistegevustes ja kooskogemises, mille kaudu arendatakse mõtte- ja tundemaailma, taju, loovust ning analüüsivõimet.
17. teadmiste ja oskuste kaudu oma loominguliste võimete rakendamine ning iseenda ja kunstide rolli mõtestamine ühiskonnas.

Õpitulemused:

Kursuse läbimisel suudab õpilane:

1. kasutada laululist hingamist vastavalt laulu fraseerimise vajadusele;
2. kasutada häält turvaliselt ning kahjustamata;
3. artikuleerida laulusõnu selgelt ning kuuldavalt;
4. esitada õpitud laulude partii iseseisvalt noodist või peast vastavalt oma vokaalsetele võimetele, sh vajadusel kasutada digitehnoloogiat vajadusel;
5. esitada õpitud laulud seksteti või topeltkvarteti koosseisus;
6. osaleda ansamblilises töös;
7. osaleda organisatsiooni töös, võttes vabatahtlikult organisatsioonile vajalikke individuaalseid ülesandeid ning osaledes koori ühistes tegevustes
8. rakendada oma võimeid ja oskusi muusikalistes tegevustes, kasutades omandatud muusikateoreetilisi teadmisi;
9. oskab kuulata kaaslast ja arvestada nendega;
10. väljendada kuuldud muusika kohta oma arvamust ning võrrelda, analüüsida ja argumenteerida, toetudes teadmistele ning muusika oskussõnavarale;
11. leida koorimuusikaalast infot erinevatest teabeallikatest, kasutades nüüdisaegseid infotehnoloogia võimalusi;
12. orienteeruda autorikaitse seadustes ning teadvustada intellektuaalse omandiga kaasnevaid õigusi ja kohustusi;
13. määratleda end laulupeo traditsiooni austajana ja edasikandjana lauljana või muusikateadliku publikuna; väärtustab ühislaulmist kui rahvuslikku kultuuri-traditsiooni.

Järjepideva õppetöö ja kõikide kursuste läbimise tulemusena õpilane:

1. valdab laulude esituseks vajalikku dünaamikaskaalat;
2. tunneb häälehoiu põhimõtteid ning esmaseid ravivõtteid;
3. tunneb eesti laulupidude traditsiooni ja selle ajalugu;
4. tunneb ja oskab nimetada eesti tuntud koorijuhte;
5. oskab nimetada eesti ja maailma tuntumaid heliloojaid;
6. tunneb autorikaitsest tulenevaid õigusi ja kohustusi looja loominguga suhtes;
7. oskab hinnata heatasemelist professionaalset koorimuusikat;
8. oskab suhestada eesti koorimuusikat maailma koorimuusikaga.

9. on omandanud praktilise musitseerimise kaudu ülevaate erinevate ajastute üldkultuurilisest taustast ning oskab luua seoseid nende ajastute muusikakultuuriga;

Füüsiline õpikeskkond:

1. Kool võimaldab järgmiste vahendite kasutamise: naturaalklaver ja klaveritool, süntesaator, akustiline kitarr, muusikakeskus HIFI, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, internetiühenduse ja helikaardiga arvuti, tahvelarvutid ning noodistusprogramm ja MIDI salvestusprogramm.
2. Kool korraldab õpet kahes eraldi klaveri ja/või süntesaatoriga varustatud ruumis, kus on võimalik kasutada rühmatööd ja liikumiseks vajalikke pindu.
3. Kool võimaldab instrumentaariumi (Orffi instrumentaarium, plokkflöödid, 6-keelsed väikekanded, akustilised kitarrid) õpilastele musitseerimiseks.
4. Kool võimaldab fonoteegi (CD-d, DVD-d, VHS-d) kasutamise.

Hindamine

Õpitulemusi hinnates lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlesest.

Koorilaulus annab hindamine tagasisidet õpilase võimekuse ja tema individuaalse arengu kohta, on lähtekoht järgneva õppe kujundamisele ning stimuleerib ja motiveerib õpilast parematele tulemustele ja enesearendusele.

Hinnatakse õpilase teadmiste ja oskuste rakendamist muusikalistes tegevustes, arvestades ainekavas taotletavaid õpitulemusi. Hinnatakse koos musitseerimist, väljendusoskust kirjalikes ja suulistes aruteludes ning aktiivsust õppetöös ja -käikudel. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemusi hinnatakse numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Draamaõpetus

Aine nimetus: Draamaõpetus

Sihtgrupp: 5. klass

Maht : 35 õppetundi

Õppe ja kasvatusesmärgid:

Draamaõpetuse eesmärgiks on anda õpilasele praktilise teatritegevuse kaudu võimalus eneseavastamiseks, oma isiksuse mõistmiseks ja mitmekülgseks arendamiseks.

Draamaõpetus aitab arendada kujutlusvõimet, loovust, fantaseerimisoskust, annab võimaluse ennast loovalt väljendada, aktiveerib algatusvõimet ja katsetamisjulgust. Läbi erinevate mängude, etüüdide ja lavastuste õpetab lahendama mittestandardseid probleeme, suurendab vaatlus- ja analüüsioskust, aitab paremini mõista oma igapäevast käitumist. Draamatund aitab kujundada klassikollektiivi, andes lapsele võimaluse õppida koostööoskusi ning üksteisemõistmist. Draamaõpetuse kaudu arendavad õpilased nii oma füüsilisi, emotsionaalseid kui ka intellektuaalseid võimeid. Aitab äratada õpilaste huvi teatri kui kunstiliigi vastu. Draamaõpetuse seisukohalt tähendab õppimine alati koosõppimist.

Õpitulemused:

Draamaõpetuse läbinud õpilasel on kogemusi olla avatud, rõõmus, julge, emotsionaalne. Tal on kogemusi loomingulisest koostööst kaaslastega.

Suudavad valitseda oma keha, häält ja miimikat ning teha publiku ees ennast kuuldavaks/nähtavaks/arusaadavaks.

Lõiming

Draamaõpetuses omandatud oskused on vajalikud kõigis ainetundides ja suhtlemisel ümbritseva maailmaga.

Pädevused

Kultuuri-ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast, tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt, väärtustada oma väärtushinnanguid.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus- suutlikkus ennast teostada, aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ja arvestada neid suhtlemisel

Enesemääratluspädevus- suuta ennast mõista, ennast analüüsida, lahendada suhtlemisprobleeme, järgida tervislikke eluviise

Õpipädevus- kasutada õpitut erinevates olukordades, analüüsida oma teadmisi ja oskusi, osata ennast motiveerida

Suhtluspädevus- suuta ennast selgelt, arusaadavalt ja viisakalt väljendada, põhjendada oma arvamusi, ennast esitleda

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiline pädevus- suuta kasutada ainetunnis vajaminevat matemaatilist keelt, sümboleid

Ettevõtlikkuspädevus- näidata algatusvõimet ja oskusi viia alustatu lõpule, reageerida loovalt

Digipädevus- suuta kasutada uuenevat digitehnoloogiat õppeprotsessi jäädvustamiseks ja selle kaudu enese tundmaõppimiseks

Õppesisu

Teatrikunsti ja etendusega seotud mõisted. Teatrielemendid igapäevaelus, nende äratundmine ja analüüs.

Töö näidendiga, tegevuslik analüüs, osade jaotamine. Etüüdid: keskendumisharjutused, harjutused keha ja hääle valitsemiseks. Paarisetüüdid, grupietüüdid, rollid igapäevaelus ja laval, rollide valdamine ja ümberkehastumine. Objektide paiknemine lavaruumis. Draamamängud, draamategevus kui protsess. Verbaalsed ja mitteverbaalsed draamategevused. Lavakujundus, kostüüm, helikujundus. Suuline eneserefleksioon. Teatrietenduse analüüs. Mõistete omandamine ei pea mingil juhul olema omaette eesmärk, vaid see on vajalik praktiliste tegevuste selgitamiseks ja teoreetilise plaani andmiseks. Programmi kuulub vähemalt üks teatriühiskülustus ja etendusele järgnev arutelu.

Õppesisu

Enesearendus: diktsioon, väljenduslikkus; tähelepanu- ja kontsentratsiooni ülesanded, esitamine teistele kõne ja kehalise väljenduse kaudu; kirjanduslike ja loovtekstide esitamine muusikaline liikumine, pantomiim, kujutlusmängud, kujuteldava kirjeldamine, joonistamine, väljamõeldud või ümbritsevast elust leitud rollide, esitused, etüüdid; liikumismängud ja muusikaline liikumine.

Eneseanalüüs: oma tegevustele, olukordadele ja situatsioonidele hinnangu andmine; hinnangu põhjendamine; oma tunnete ja meelolude jälgimine, oma probleemide, vajaduste ja ootuste teadvustamine.

Meeskonnatöö

Koostöö ja suhtlemise arendamine tegevuse kaudu. Tähelepanu-, koostöö- ja liikumismängud; erinevate karakterite kujutamine; erinevate emotsioonide väljendamine teksti ja tegevuse

kaudu; olukordade väljendamine liikumise, pantomiimide, "skulptuuride" kaudu, tegevuse selgitus ja põhjendus; improvisatsioonid, etüüdid piltide, etteantud situatsioonide, märksõnade ja muusika järgi; rollimängud: probleemide ja konfliktide lahendamiseks

Tegevuse analüüs

Oma ja kaaslase osaluse analüüs meeskonnatöös; kaaslaste hinnangute kuulamine ja aktsepteerimine; tööle ühise hinnangu leidmine koos kaaslastega

Eeldatavad õpitulemused:

Õpilane suudab valitseda oma keha, häält ja miimikat ning teha publiku ees ennast kuuldavaks/ nähtavaks/ arusaadavaks, tunnetab suhtluspartnerit, oskab määratleda grupiatmosfääri ja oma positsiooni grupis; oskab ja tahab teha koostööd, tegutseda erinevates rollides, tunneb rõõmu loovast tegevusest, peab kinni kokkulepetest ja meeskonnas kehtestatud reeglitest, on usaldusväärne, tunneb vastutust oma tegude eest, on positiivne ja arvestab kaaslastega.

Kontroll ja hindamine:

Kontrollivahendiks on üksikesinemised (improvisatsioon, monoloog, teksti interpreteerimine, pantomiim jms.) või ka dramatiseerimisülesanded 4-5 liikmelistes gruppides. Kollektiivsete etteastete puhul hinnatakse meeskonnatööd, üksikesinemisel antakse individuaalset tagasisidet suuliste hinnangute kaudu. Draamaõpetuse hinne kujuneb õppeprotsessi suhtumisest, isiklikust initsiatiivist ja protsesshinnetest. Töö tulemus hinnatakse arvestuslikult (A), kui õpilane on osalenud ainetundides ja sooritanud tööd positiivselt.

Aine nimetus: Draama- ja teatriõpetus

Sihtgrupp: 10. klass

Maht : 35 õppetundi

Õppe ja kasvatuseesmärgid

Loova ja mitmekülgse inimese kujundamine, kes suudab ennast teostada erinevates rollides. Arendada õpilase loovust, empaatiavõimet, probleemilahendamise oskust. Õppeaine eesmärk on toetada õpilase tervikliku maailmapildi teket, toetudes loovale eneseväljendusele. Arendada enesedistsipliini loovtegevuste kaudu. Teatrikunsti väljendusvahenditega tutvumine ja kasutamine eneseväljendamiseks ning huvi äratamine teatri kui kunstiliigi vastu.

Eeldatavad õpitulemused

Draamakursuse läbinud õpilased tunnetavad oma isiksuse tugevaid ja nõrku külgi, oskavad oma tugevusi rakendada ja toime tulla puudustega. Suudavad valitseda oma keha, häält ja miimikat ning teha publiku ees ennast kuuldavaks/ nähtavaks/ arusaadavaks. Suudavad käivitada oma loomingulised ressursid probleemile erinevate lahendusvariantide leidmiseks. Tunnetavad suhtluspartnerit, oskavad määratleda grupiatmosfääri ja oma positsiooni grupis. Oskavad tõlgendada teatrimärke ja tunnevad teatriterminoloogiat ja on huvitatud kaasaegsest teatrist.

Lõiming

Draamaõpetuses omandatud oskused on vajalikud kõigis ainetundides ja suhtlemisel ümbritseva maailmaga.

Pädevused

Kultuuri-ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast, tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt, väärtustada oma väärtushinnanguid.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus- suutlikkus ennast teostada, aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ja arvestada neid suhtlemisel

Enesemääratluspädevus- suuta ennast mõista, ennast analüüsida, lahendada suhtlemisprobleeme, järgida tervislikke eluviise

Õpipädevus- kasutada õpitut erinevates olukordades, analüüsida oma teadmisi ja oskusi, osata ennast motiveerida

Suhtluspädevus- suuta ennast selgelt, arusaadavalt ja viisakalt väljendada, põhjendada oma arvamusi, ennast esitleda

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiline pädevus- suuta kasutada ainetunnis vajaminevat matemaatilist keelt, sümboleid

Ettevõtlikkuspädevus- näidata algatusvõimet ja oskust viia alustatu lõpule, reageerida loovalt

Digipädevus- suuta kasutada uuenevat digitehnoloogiat õppeprotsessi jäädvustamiseks ja selle kaudu enese tundmaõppimiseks

Õppesisu

Teatrikunsti ja etendusega seotud mõisted. Teatrielemendid igapäevaelus, nende äratundmine ja analüüs.

Töö näidendiga, tegevuslik analüüs, osade jaotamine. Etüüdid: keskendumisharjutused, harjutused keha ja hääle valitsemiseks. Paarisetüüdid, grupietüüdid, rollid igapäevaelus ja laval, rollide valdamine ja ümberkehastumine. Objektide paiknemine lavaruumis. Draamamängud, draamategevus kui protsess. Verbaalsed ja mitteverbaalsed draamategevused. Lavakujundus, kostüüm, helikujundus. Suuline eneserefleksioon. Teatrietenduse analüüs. Mõistete omandamine ei pea mingil juhul olema omaette eesmärk, vaid see on vajalik praktiliste tegevuste selgitamiseks ja teoreetilise plaani andmiseks. Programmi kuulub vähemalt üks teatri ühiskülastus ja etendusele järgnev arutelu.

Hindamine

Kontrollivahendiks on üksikesinemised, õpilase soov osaleda protsessides ning teha seda süvenenult. Hinnata saab õpilase arengut kujundava hindamise käigus. Töö tulemus hinnatakse arvestuslikult (A), kui õpilane on osalenud ainetundides ja sooritanud tööd positiivselt.